An oval-shaped portrait of Ivan Gundulić, a 17th-century Croatian poet. He is depicted from the chest up, wearing a dark green velvet jacket over a white cravat and a pinkish-red lining. His hair is powdered and powdered. The background is dark and textured.

AT. ANNO
XXXIII

Ivan
Gundulić

Dubravka

e-Lektire
lektire.skole.hr

Ivan
Gundulić

Dubravka

e-Lektire
lektire.skole.hr

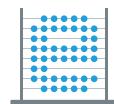
Europska unija
Zajedno do fondova EU

Operativni program
**KONKURENTNOST
I KOHEZIJA**

CARNET

e-Škole

USPOSTAVA SUSTAVA RAZVOJA
DIGITALNO ZRELIH ŠKOLA
(PILOT PROJEKT)

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije:
www.strukturnifondovi.hr

Sadržaj ovog materijala isključiva je odgovornost Hrvatske akademске i istraživačke mreže - CARNET.

Sadržaj

Ivan Gundulić.....	4
Prije čitanja.....	9
Dubravka	10
Imena koja ulaze u ovo prikazan'je	11
Činjen'je prvo.....	12
Činjen'je drugo	38
Činjen'je treće.....	58
Metodički instrumentarij.....	80
Poticaji za daljnji rad	88
Rječnik.....	91
Impresum.....	96

Ivan Gundulić

**Dubrovnik, 9. I. 1589.
– Dubrovnik, 8. XII. 1638.**

Ivan (dubrovački: Dživo) Fran Gundulić (talijanski Giovani Gondola) dubrovački je barokni pjesnik i dramatičar, jedan od najvećih pisaca starije hrvatske književnosti.

Glavne karakteristike baroknog pjesništva su kićenost, gomilanje ukrasa, pobožan i uzvišen stil, religiozne teme, te pridavanje veće važnosti stilskim

negoli tematskim vrijednostima. Barok se nastavlja na renesansu, a za njim slijedi klasicizam. U Hrvatskoj se u doba baroka razvilo nekoliko vrlo jakih regionalnih književnih krugova: dubrovačko-dalmatinski (osim Gundulića, istaknuti predstavnici su Dživo Bunić Vučić, Ignat Đurđević, Junije Palmotić, Korčulanin Petar Kanavelić), kajkavski (kajkavske pjesmarice, Katarina Patačić), slavonski (Antun Kanižlić) i ozaljski (Fran Krsto Frankopan, Katarina Zrinska i Petar Zrinski) krug.

Od rođenja do smrti živio je u Dubrovniku, od 9. siječnja 1589. do 8. prosinca 1638. godine. Potekao je iz vlastelinske obitelji; otac Frano Dživov bio je trgovac i dužnosnik u upravi Dubrovačke Republike. Ivan Gundulić u mladosti je dobio nadimak Mačica. Školovalo se u Dubrovniku, završio je humanističku gimnaziju, a profesori su mu bili Lopuđanin Petar Palikuća, isusovac, latinski pjesnik i prevoditelj, te Toskanac, talijanski pjesnik i autor nadopune Tassova *Oslobodenog Jeruzalema*, Camillo Camilli. Oženio se 1628. godine Nikom Sorkočević s kojom je imao petero djece. Obnašao je visoke dužnosti u Republici – bio je član Velikog vijeća, knez u Konavlima, član Senata, a neposredno pred smrt 1638. i član Malog vijeća. Obavljao je i različite javne službe; bio je sudac, carinski službenik, nadzornik oružarnice, nadzornik žitnice itd. Uz politički i odvjetnički rad, bavio se i pjesništvom što mu je donijelo slavu i čast velikoga hrvatskog pjesnika. Da ga rana smrt nije spriječila, najvjerojatnije bi bio biran za kneza Republike (otac mu Fran biran je za kneza 5 puta, a knez je bio i sin Šiško). Pokopan je u obiteljskoj grobnici ispred velikog oltara u franjevačkoj crkvi u Dubrovniku.

Gundulić je kao pjesnik već za života bio cijenjen i slavan. U 19. stoljeću hrvatski preporodni duh podiže ga na najistaknutije mjesto nacionalne književnosti i kulture.

Takvim će ga središnjim likom prikazati i Vlaho Bukovac na svečanom zastoru koji prikazuje hrvatski narodni preporod (1895.) u zagrebačkom HNK-u. U Dubrovniku je 1898. na Gundulićevoj poljani Gunduliću podignut spomenik, rad Ivana Rendića. Gundulićevo je lice na novčanici Republike Hrvatske.

Na svoje pjesničko djelo Ivan Gundulić daje osvrt, za književnu povijest vrlo vrijedan, u predgovoru prvoga objavljenog djela *Pjesni pokorne kralja Davida* (Rim, 1621.) posvećenoga »mnogo svitlomu gospodinu Maru Mara Bunića vlastelinu dubrovačkom«. U toj posveti pjesnik tumači zašto je *Pjesni pokorne*, prepjeve biblijskih psalama kralja Davida, odlučio otisnuti. One su »zrak od svjetlosti«, za razliku od mладенаčkih mu pjesničkih djela koja su »porod od tmine«. Kao svoja »mračna« djela navodi melodrame – dramska »složenja«: *Galatea, Posvetilište ljuveno, Čerera, Kleopatra, Adon, Koraljka od Šira, Arijadna, Prozerpina ugrabljena od Plutona, Dijana i Armida*. Do danas su od njih sačuvana samo posljednja četiri. To su uglavnom prerade talijanskih tada popularnih drama. Prema riječima samog autora, sve su se te drame »na očitijeh mjestijeh s veličjem slavam« prikazivale u Dubrovniku. *Arijadna* i *Prozerpina ugrabljena* obrađuju teme iz grčke mitologije: *Arijadna* se temelji na mitu o kćeri kretskoga kralja Minosa, a *Prozerpina* na Plutonovoj otmici Prozerpine, kćeri božice Cerere. U *Dijani* se obrađuje mit o božici Dijani zaljubljenoj u Endimijona, dok dramski prizor *Armida* tematizira jednu epizodu Tassova *Oslobodenog Jeruzalema*. Gundulić navodi da je osim melodrama pisao i pjesme. O tim »mnozijem i bezbrojnjem pjesnima taštijem i ispraznijem« ne zna se mnogo, sačuvana je samo jedna – *Ljubovnik sramežljiv*. Dakle, pjesnik će svojom odlukom donešenom u duhu katoličke obnove i isusovačkog odgoja napustiti klasične mitske teme i prionuti kršćanskim religioznim temama i deklarirat će se u spomenutom predgovoru kao »krstjanin spjevalac«.

Pjesni pokorne kralja Davida sadrže prepjeve sedam pokajničkih psalama Davidovih (6, 31, 37, 50, 101, 129, 142) i originalnu religioznu pjesmu *Od veličanstva božjeh*. Prepjevima ostvarenima u osmeračkim katernima Gundulića se smatra jednim od najboljih prevoditelja psalama na hrvatski jezik.

Osam mjeseci nakon prvog objavljenog djela Gundulić u Mlecima objavljuje *Suze sina razmetnoga* (1622.). To je religiozna poema u tri pjevanja – »plača« – s temom iz biblijske prisopobe iz *Evangelja po Luki* o grešnom sinu i dobrom ocu. Priča ima alegorijsko značenje u kojemu se čovjek odmiče od Boga i pristaje uz grijeh, ali se i kaje i vraća Bogu. Gundulićevo religiozna poema napisana je u maniri talijanske religiozne poeme iz XVI. stoljeća. Tema ljudskoga grijeha i Božjeg oprosta razrađena je brojnim baroknim motivima, kao što su: prolaznost ženske ljepote, prolaznost života, prolaznost svega materijalnoga, kao i baroknim stilskim postupcima: antitezama, neobičnim metaforama, usporedbama, paradoksima i oksimoronima. *Suze sina razmetnoga* bile su uzor kasnijim religioznim poemama u hrvatskoj književnosti (Bunićevoj *Mandalijeni pokornici*, Đurđevićevim *Uzdasima Mandalijene pokornice* i Kanižlićevoj *Svetoj Rožaliji*).

Gundulićevo pastirska igra *Dubravka* izvođena je 1628. godine u Dubrovniku »prid Dvorom«, pa se prepostavlja da je nastala sredinom dvadesetih godina toga stoljeća.

Tiskana je prvi put tek 1837. godine. Pripada dramskoj vrsti pastorale, popularnoj u doba renesanse i baroka, a pisana je različitim stihovima. Radnja se događa u neodređeno mitsko vrijeme blagostanja i pravednosti, u idiličnom prostoru šume, dubrave, a pripovijeda o slavljenju slobode u Dubravi, što se obilježava i vjenčanjem najljepše pastirice s najljepšim pastirom. Dramski zaplet stvara bogati i ružni Grdan koji podmićuje suce želeći dobiti Dubravkinu ruku. Radnja se sretno raspliće intervencijom boga Lera, vjenčanjem Dubravke i Miljenka, slavljem i pjevanjem *Himne slobodi*. Sadržaj *Dubravke* alegorijski se tumači u kontekstu dubrovačkog aristokratskoga političkog ustroja: Dubrava je Dubrovnik, Miljenko vlastela, podmukli i ružni Grdan bogato je građanstvo koje se želi domoći plemstva ženidbom s plemkinjama. Tako se *Dubravka* iščitava kao politička drama koja odbacuje mogućnost sudjelovanja građanstva u dubrovačkoj vlasti.

Svoje najveće i najsloženije djelo – povjesni ep *Osman* – Gundulić započinje pisati 1637. ili 1638. godine. Vijesti da se Turci spremaju na Poljsku počele su u Dubrovnik stizati još 1621., a već u lipnju saznalo se i za ishod Hoćimske bitke. Taj će povjesni događaj biti Gunduliću poticaj i tema. *Osman* je ispjevan u 20 pjevanja. Nije sačuvan autograf *Osmana* (autorov rukopis). Sačuvani su brojni rukopisni prijepisi epa, no ni u jednom od njih nema 14. i 15. pjevanja. Dopune su napisali Pjerko Sorkočević (1826.), Marin Zlatarić (1826.) te Ivan Mažuranić (1844.) čija se smatra najuspjelijom. Ep je tiskan 1826. godine. Gundulić je u *Osmanu* opjevao poljsko-turski sukob kod Hoćima 1621. i pogibiju mladoga sultana Osmana II. u Carigradu 1622. Ep započinje refleksijom o ljudskoj oholosti. Oholost će kao prvi od sedam glavnih grijeha biti na kraju epa kažnjena – kao osobina mladog sultana oholost će biti uzrok i njegove propasti. Ta će tema, propast sultana Osmana II, biti obrađena trima radnjama: pripovijedanjem o hoćimskoj bitki, putovanjem dvaju turskih podanika (Ali-pašino u Varšavu da sklopi s Poljacima primirje i Kazlar-agino na Balkan da Osmanu nađe žene plemenita roda), te pobunom janjičara u Carigradu i Osmanovim smaknućem. Iako ima elemente kršćanskog epa (antiteza islam – kršćanstvo koja se utjelovljuje u suprotstavljenosti Osmana i Vladislava), slavenskog epa (barokni slavizam u isticanju zasluga poljskog naroda u oslobođenju od Turaka, u unošenju likova pripadnika drugih slavenskih naroda, npr. Sunčanice) i putopisnog epa (u Ali-pašinu putovanju), *Osman* je primarno povjesni ep. Njegova je žanrovska struktura izrazito kompleksna, a uključuje i jednostavne oblike – legende, izreke, aforizme, poslovice. Ep je pisan u osmeračkim katernima s rimom ab ab i pjevanjima podjednake dužine. Stilom je vrstan primjer barokne i manirističke umjetnosti – bogat je stilskim figurama: hiperbolom, personifikacijom, metonimijom, kontrastom, gradacijom, antitezom...

Gundulićev ep *Osman* zarana je bio cijenjen i naslijedovan, istraživan i opisivan, prevoden na druge jezike, citiran i intertekstualno uključivan u druga djela. Uprizoren je i na sceni HNK-a 1992. godine, u režiji Georgija Para.

* * *

Gundulićeva pastirska drama *Dubravka* prvi je put izvedena 1628. »prid Dvorom« (ispred Kneževa dvora u Dubrovniku). Pretpostavlja se da je nastala sredinom dvadesetih godina sedamnaestoga stoljeća. Tiskana je prvi put tek 1837. godine.

Dubravka pripada dramskoj vrsti pastorale ili pastirske igre koja je bila vrlo popularna u vremenu renesanse i baroka. Gundulić je dobro poznavao renesansne uzore te vrste: hrvatskim jezikom napisanu *Tirenu* svoga Dubrovčanina Marina Držića izvedenu 1548. godine i talijansku *Amintu Torquata Tassa* (napisanu 1573., objavljenu 1581.) čiji je hrvatski prijevod načinio dubrovački pjesnik i prevoditelj Dominko Zlatarić.

Pjesnik, koristeći se različitim stihovima (peterac, osmerac, dvostruko rimovani dvanaesterac) stvara dramu – pastirsku igru, u čijem je središtu ljubavna priča pastirice Dubravke i pastira Miljenka. Radnja se događa u neodređeno mitsko vrijeme blagostanja i pravednosti, u idiličnom prostoru šume, dubrave, a pripovijeda o slavljenju slobode u Dubravi, što se tradicionalno obilježava i vjenčanjem najljepše pastirice s najljepšim pastirom. Zaplet označava pokušaj bogatog i ružnog Grdana da podmićivanjem sudaca dobije ruku lijepe Dubravke. Rasplet radnje donosi bog Lero. Radnja završava vjenčanjem Dubravke i Miljenka te slavljenjem i pjevanjem *Himne slobodi*.

Sadržaj *Dubravke* alegorijski se tumači u kontekstu dubrovačkoga aristokratskoga političkog ustroja: Dubrava je Dubrovnik, Miljenko vlastela, podmukli i ružni Grdan bogato je građanstvo koje se želi domoći plemstva ženidbom s plemkinjama. *Dubravka* se tako može razumjeti i kao politička drama koja odbacuje mogućnost sudjelovanja građanstva u dubrovačkoj vlasti. U radnji se pojavljuje i lik ribara iz Dalmacije, kojime se sloboda Dubrovnika stavљa u antitezu s podjarmlijenosti mletačke Dalmacije, te likovi satira koji simboliziraju ljudske poroke.

Baroknost ove drame ogleda se u alegoričnosti i stilu pisanja prepunom figurativnosti (posebno uporabom antiteze), ali i u tome što se događaji, čak i oni ključni, često ne prikazuju nego samo prepričavaju.

»Polazeći od neoplatoničkih i utopističkih renesansnih i postrenesansnih konцепcija o idealnoj državi, Gundulić je tradicionalnu pastirsku dramu obogatio dodatnim, prvenstveno političkim smislovima, te proširio konvencijama određene granice pastirskog žanra. Po svojim idealističkim političkim vizijama sretnoga grada-države, *Dubravka* je i svojevrsna utopija – ona je hvalospjev idealnom i idealiziranom društvenom uređenju, hvalospjev najboljoj od svih mogućih država, u kojoj vladaju božanska načela. Isto tako, *Dubravka* je i svojevrsni Gundulićev odgovor na neke društvene probleme Republike, prije svega aluzija na neprilične ženidbe: tradicionalist i legitimist, aristokrat Gundulić ženidbu među različitim društvenim slojevima u drami prikazuje kao neprirodnu i protivnu Božjim zakonima; tako je društvena problematika u pastorali prikazana kao moralno-etički sukob« (D. Fališevac).

U novije doba *Dubravka* se prvi put izvodi 1888. u Zagrebu, uz glazbu Ivana Zajca i u režiji Andrije Mandrovića, i to je prva izvedena dopreporodna drama u novom hrvatskom kazalištu. Glasovita je izvedba 1913. u Maksimiru, na otvorenom, u režiji Josipa

Bacha, a vrijedi spomenuti još i izvedbu iz 1933. godine, kada *Dubravku* pred Kneževim dvorom u Dubrovniku u režiji Tita Strozzija postavlja ansambl HNK-a iz Zagreba. Izvedbe *Dubravke* imale su veliko značenje u nacionalnom i političkom kontekstu 19. i 20. stoljeća pa i, kako je to primijetio Ivo Frangeš (*Suvremenost baštine*, 1992), hrvatski romantičarski pjesnik »Mihanović to emfatično raspoloženje ilirske arkadije prenosi u buduću himnu.«

Gundulićeva je Dubravka do danas ostala poticajno djelo za znanstvena promišljanja i umjetničke obrade. Njezinom *Himnom slobodi*, pjevanom po uglazbljenju Jakova Gotovca, otvaraju se svakog ljeta *Dubrovačke ljetne igre*.

dr. sc. Jelena Vignjević

Kod Gundulića, slično kao i kod drugih starijih hrvatskih pisaca, u odnosu na suvremeni jezik postoji razlika u tomu što pored izgovora glasova *lj* i *nj* kao jednog glasa (npr. *Miljenko, Ljubdrag, najljepši*), postoji i nesaliveni izgovor glasova *lj* i *nj*, kao dva glasa. Takav je izgovor ovdje označen apostrofom (*činjen'je, ufan'je, vesel'je*).

Prije čitanja...

- Na portalu e-Lektire za ovo smo djelo pripremili [audiomamac](#). Poslušajte ga, ili pogledajte njegov prijevod na hrvatski znakovni jezik.
- Ivan Gundulić (1589.-1638.) dio je svakodnevice suvremenog života u Hrvatskoj. Gundulićevo lice gleda nas s novčanice. One plave, od 50 kuna. Prouči Gundulićev portret na licu te novčanice. Koji je motiv na naličju novčanice? Na naličju je i pročelje jedne znamenite dubrovačke zgrade, koja je to zgrada?

Promisli o razlozima odabira tih motiva na hrvatskoj novčanici.

- U samostalnom istraživanju pomoći će ti petnaestominutni film *Otac hrvatske pisane riječi – Ivan Gundulić*. Film je snimljen 2013. u produkciji Dubrovačke televizije, a sadrži i snimke dubrovačkog života na Gundulićevoj poljani tijekom mnogih godina. Pogledaj film samostalno ili u suradnji s drugom osobom na poveznici: <https://www.youtube.com/watch?v=mNrgOnBsyhk>
- Gundulićeva pastirska drama *Dubravka* prvi je put izvedena 1628. To je vrijeme baroka. Što već znaš o baroku? Koje su odlike baroknoga stila pisanja? Prisjeti se što ste o baroknoj književnosti naučili na nastavi. U Hrvatskoj enciklopediji na poveznici <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=6003> možeš pronaći natuknicu s više informacija o baroku u Hrvatskoj.

Dubravka

Imena koja ulaze u ovo prikazan'je

RADMIO
SKUP PASTIRA
RIBAR
MILJENKO
LJUBMIR
DUBRAVKA
SKUP VILA
DIVJAK SATIR
GORŠTAK SATIR
ZAGORKO
LJUBDRAG
JELJENKA SATIRICA
BRŠTANKO
TRATORKO
VUK SATIR
STOJNA
PELINKA
PASTJERIĆI MALI, usve pet
GLASNIK
SKUP SATIRA
REDOVNIK

Činjen'je prvo

Skazan'je prvo

SKUP PASTIRA I RADMIO

RADMIO

Objavi, Danice, jasni zrak objavi,
čuj tihe vjetrice u ovoj Dubravi;
pršat su počeli po listju zelenu
zovući dan bijeli i dzoru rumenu.
O zvijezdo, najdraži od neba uresu,
ukaž' se, ukaži! Raskoše tve gdje su?
Žuđena Danice, objav' se, objavi!
I zvijeri i ptice, svaki te glas slavi;
sve te oči gledaju i srca sva hlige
da nas svijeh opsjaju svjetlosti tve lipe,
da nam prije svane dan, blagi dan svečani,
i žuđen i čekan u ovoj svoj strani.

SKUP

Objavi, Danice, jasni zrak objavi,
čuj tihe vjetrice u ovoj Dubravi;
pršat su počeli po listju zelenu
zovući dan bijeli i dzoru rumenu.

RADMIO

Ovo dan je ki dohodi
jednom nami na godište,
u ki slatkoj mi slobodi
činimo ovdi svetilište¹, -

¹ *svetilište* – žrtvu

slatkoj slobodi i od časti
i od uresa vjekovita,
u koj niče i uzrasti
Dubrava ova plemenita.

Sastaje se cića tega
skup od vila i pastijera,
i za od svijeh najljepšega
najljepša se od njih vijera.

Vijeraju se i jedine
dva najljepša ki se žele,
i od pira gozbe čine
obilne se i vesele.

SKUP

Objavi, Danice, ah veće objavi,
žuđeno tve lice u ovoj Dubravi!

Livade su uzeli² odjeću zelenu,
da obuku dan bijeli i dzoru rumenu.

RADMIO

Pod svirôku³ ovčar mladi
danasko se glasi svuda,
reseć cvijetkom na livadi
krotkom stadu čela ruda.

Danas lijepe pastjerice
vijencem krune zlatne vlase,
po dubravah ter slavice
bude u slatke pojuc glase.

S dobrom kobi na dan ovi
težak, za teg da je uhiti,⁴
popijevajuć za volovi
teško ralo cvijetjem kit.

Danasko se tanci staju,
danak poju slatke pjesni
i razlike igre igraju
u radosti i ljuvezni.

² uzeli – uzele

³ Pod svirôku – pod sviraljku, tj. uz glazbu

⁴ za teg da je uhiti – da je (dobru kob, sreću) uhvati u svom radu

SKUP

Objavi, Danice, drag pogled objavi!
 Eto cti cvjetice po ovoj Dubravi
 i u miris, kî dijeli na busku zelenu,⁵
 uzdiše dan bijeli i dzoru rumenu.

RADMIO

Ali suncem iz istoči
 Dubrava ova ne svaniva, –
 o Dubravko lijepa, iz oči
 tvojijeh nami bio dan siva.

Tvu ljepotu od svijeh višu
 svi pastijeri da prije vide
 žude i žele i uzdišu,
 i svuda te slidom slide.

Tim svi danas doletjeće
 gdi tva sjaju suncem lica,
 jeda komu s blage sreće
 budeš draga vjerenica.

Doće, da gork trud rasladi
 kon uresa tvoga slavna,
 i Miljenko pastijer mladi
 ki te verno služi odavna.

Dva mila ova, o Ljubavi⁶,
 tva sjedini slatka sila
 na dan ovi u ki slavi
 sloboda se naša mila.

Združ' s Miljenkom ti pastirom
 lijepu Dubravku i gizdavu,
 i obeseli srećnijem pirom
 nas i našu svu Dubravu!

SKUP

Objavi, Danice, lijep ures objavi,
 probudi slavice u ovoj Dubravi,

⁵ *i u miris, ki dijeli na busku zelenu* – i u mirisu koji (cvijeće) iz sebe daje na zelenu grmu

⁶ *Ljubav* – bog ljubavi, Amor, Eros

u žuber veseli po dubju zelenu
da poj dan bijeli i dzoru rumenu.

RADMIO

Ali, družbo, neka čut je
sad vesel'je sa svijeh strana,
pod'te oglasit osvanutje
svud ovega blaga dana.

Svud se glasi i navijesti
da pr'je nego sunce zadje
svak na ovemu ovdi mjesti
na općenu se skupu nađe.

A uto ja ču poć spraviti
svetilište i sva ina
dostojno se čim slaviti
današnja će svetkovina.⁷

Skazan'je drugo

RADMIO I RIBAR

RIBAR

Čestiti pastiru, ti pjevat podrani,
er vodiš u miru pokojan tvoje dni;
ufan'ja, jaoh, a mâ nesreća ne stječe
pobjeguć iz doma, tukuć se daleče.⁸

RADMIO

Ko god si, ne cvijeli ni tvojijem nesrećam
kobi dan veseli ki 'e srećan svima nam!

Općena sloboda, vrh svega najdraža,
koju nam bog poda naš pokoj uzmnaža.

⁷ dostojno se čim... – poredaj: čim će se dostojno slaviti današnja svetkovina

⁸ tukuć se daleče – potucajući se ([lutajući) daleko

Nu ako si ti ribar, kô kaže vas čin tvoj,⁹
koja ti čini stvar k Dubravi doć ovoj?

RIBAR

Za shranit staros mû¹⁰ i odahnut bez sile
u glijezdu slatkomu slobode primile.

Primorja naša sva¹¹ u ništa sila zbi:
Dubrava sama ova vlada se po sebi.

Po njih svijeh srdita zvijer¹² trči i rži,
i grabi i hita i u noktijeh sve drži.

Ovdi čut zle zvijeri ni inoga glasa nî
neg što sam žuberi tih slavic na grani.

Tvrda u nas n'je kuća da od sile prihude
bludnika goruća ocu kćer sabljude.¹³

Ovdi n'je sirote ku sila potište,
ni se boji sramote ko ju sam ne ište.

Toliko 'e vladan'je silno u nas, da se ti,
žena, djeca, iman'je ne možeš tvoj rijeti.¹⁴

U mjesti je ovemu slobode čestit dar:
svak sebi i svemu svomu je gospodar.

Razlog, pravda i mjera svemu je zlato u nas,
prodava na nj¹⁵ vjera, život se, duša i čâs;

duša i čâs ovuda ne ide za platom,
ni mjere u suda pritežu pod zlatom.

Stvari u nas tej nije kom voljan mož' se čut¹⁶;
kupovat trijebi je¹⁷, ako hoć' odahnut.

Vrsta¹⁸ ovdi svakoja u časnoj zabavi
sred mirna pokoja veselo boravi.

Tijem teško nam svime i lele vrh svega

⁹ kô kaže vas čin tvoj – kako kaže sav tvoj izgled

¹⁰ mû – moju

¹¹ Primorja naša sva – odnosi se na Dalmaciju pod tuđinskom vlašću

¹² srdita zvijer – odnosi se na mletačkog lava

¹³ tvrda u nas n'je ... – u nas (u Dalmaciji) ni tvrda kuća nije dovoljno sigurna da od zla bludnika sačuva ocu kćer

¹⁴ ne možeš tvoj rijeti – ne možeš smatrati svojim

¹⁵ na nj – za nj (za zlato)

¹⁶ voljan mož' se čut – možeš se osjećati slobodan

¹⁷ trijebi je – potrebno je, treba

¹⁸ vrsta – stalež, klasa

pod jarmom teškime gospostva tuđega,
a blago svijem vami kî ončas s poroda
slobodni i sami sebi ste gospoda.

Da uzdrži višnja vlas u bitju vas tomu,
a tko ište zlo na vas zlo našo na domu!

RADMIO

Ti si doć mudro obrô, pr'jatelju, pod sjeni
od mjesta gdi dobro gosti su primljeni;
jer otkad najprije niče ova Dubrava,
i otkad se obstrije slobodnjem plotom sva,¹⁹
vjera u njoj krepak stan i nađe i steče,
s kôm je svak slobodan od sile najpreče.
Tim, goste, kad sreća donije te pr'jatelja
u ovi dan najveća kad nam su veselja,
pastijeri kad hode u skupu općenu
prislatke slobode slaviti spomenu,
najljepši kad pastir s najljepšom od vilâ
združi se i na pir družba im gre mila,
tanci se hitaju i pojtu tuj pjesni
i igre igraju razlike s ljubezni, –
tim slid' me, pr'jatelju, er bih ja uzeo²⁰
u općenu veselju da si i ti veseo.

RIBAR

Vjeran drug biću tvoj, jeda i ja mom trudu
drag pokoj u vašoj slobodi nać budu.

O Dubravo, slavna svima
u uresu slobodnomu,
lijepa ti si mojijem očima,
draga ti si srcu momu.

U veseloj ovoj sjeni
od čestitih tvojih grana
provesti je milo meni
dio najdraži mojijeh dana.

Tim raspinam mreže moje,
i u zavjet vješam vrše

¹⁹ i otkad se obstrije slobodnjem plotom sva – i otkad se ogradi slobođom

²⁰ er bih ja uzeo – jer bi ja želio

na zeleno dubje twoje,
po kom blazi vjetri prše.

Skazan'je treće

MILJENKO

Po listju počeli pršat su vjetrici,
po dublju veseli žubere slavici,
romonom kladenci zovu zrak sunčani,
izhode pod vijenci seljanke s gorani.
Pastijeri livadom uz dipli začinju,
klikuju za stadom lipotu vilinju;
a lijepe sve vile pod sjencom kraj vode
pod pjesni primile tanačce izvode:
dzora je, svaniva, ali jaoh, s istoči
meni dan ne siva iz drazijeh još oči.
Vjetrici uzdasi, žuber su tužbe mē²¹,
suzâ se vir glasi romonom groznijeme;
plač pjesni, a stada misli su stravljene,
srdačce livada u željah ke zene;
nu bez mē jedine svitlosti čim stoju²²,
ne viđu²³ neg tmine i vječnu noć moju.

O Dubravko, sej Dubrave
jasna dzoro, svitli uresu,
od ljepote tve gizdave
gdi su rajske zraci, gdje su?

Dan ne sviće moj s danice,
ni mi sunce sja s istoči:
istok čelo, bio dan lice
a mē sunce tve su oči.

Da vas gorim, dubje pita'
i na dubju svaku granu
s mogu ognja vjekovita
kolikrat im listje planu

²¹ mē – moje

²² stoju – stojim

²³ viđu – vidim

Jak uzdrži pticu veska,
kom tanahni prut se oblijepi,
tako lipos tva nebeska
mene kroz tvoj ures lijepi.

Ah, u srcu je li tvomu
kâ spomena od mî vire,
i da u mjesti jes ovomu
jedan za te ki umire?²⁴

Ali još, jaoh, i u svrsi
nemilosna mom životu
od kamena kažeš prsi,
kriješ rajsку tvu lipotu!

Skazan'je četvrto

LJUBMIR I MILJENKO

LJUBMIR

Miljenko, kuda toj tužeći sam hodiš?
što uzroči nepokoj u kom se nahodiš?

Ah, da li žalostan drug mili moj biće
veseo ušto dan svakomu osviće?

MILJENKO

Ljubmire, komu je suđeno tužiti
ne pozna ni čuje radosti na sviti²⁵.

Ja služim gospoju sletjelu iz raja,
ali ona za moju vik²⁶ službu ne haja.

Za onom kâ meni prika je saviše
život moj stravljeni uzdišuć izdiše.

²⁴ U "Čubranovićevoj" *Jeđupki*: "Jes u misti u ovomu / jedan, za te ki umire" (stih 317-318)

²⁵ *na sviti* – na svijetu

²⁶ *vik* – uvijek; uz negaciju: nikad

LJUBMIR

Miljenko, prosti mi, ludos je mrijet s tega;
sami smo uzrok mi svega zla našega.

Nesvijes je toj vrla zareć se u sebi
da je žena umrla²⁷ božica od nebi²⁸;
pastirica iz sela našega ovoga
tebe je zanjela s uresa miloga.

Pastijeri znaš da svi i vile gizdave
na dan se kupe ovi na mile zabave.

Bićeš ti, biće tu Dubravka gizdava,
kroz rajsку lipotu koja te skončava.

Veseo se zato kaži,
znaš običaj²⁹ kâ je mila
pastijer najljepši i najdraži
da najljepšu steče od vilâ.

Ti si lijep, lijepa ona; draga ona, drag si ti,
srca vam razdiona ljubav će združiti.

MILJENKO

Ne scijeni da slijewe toli oči imam ja
da ures mêm lijepe ne poznam od raja:
sunce iz nje sja oči a dzora iz čela,
bijeli dan s istoči, pogleda vesela.

Tijem svud noć mrkla je gdi svijetli zrak gledan
n'je mêm vil³⁰, koja je sunce, dzora i moj dan.

Ljubmire, kud ti hoć', vodi me: s tobom grem,
mû lijepu da mi 'e moć pr'je vidit neg umrem.

LJUBMIR

Da, sa mnom hod' sada, i veće spravlja' pir
od našijeh livada najljepši kô pastir;
i ako strah dosle ima tvâ mladost, ostavi
košutam plasima u ovoj Dubravi.
Ali smjej i veća ufan'ja prilaga',
er ljubav i sreća smione pomaga.

²⁷ *umrla* – smrtna

²⁸ *od nebi* – od neba

²⁹ *običaj* – ovdje u ženskom rodu

³⁰ *n'je mêm vil* – nema moje vile

MILJENKO

Tamni strah, jaoh, mene mlađahna ne tiri,
slobodan u stijene prošo bih sred zvirâ...
A ne kaono stan smrknuti
i od života noć tamnoga
na zracijeh rasvanuti
jedinoga sunca moga.

LJUBMIR

Ne veće naprijeda, Miljenko! Nu pazi
s dragoga pogleda gdi ti dan izlazi.

MILJENKO

Sve vidim! Ah, sad, moj uzdaše ognjeni,
k môj želji prilijepoj ti vodac bud' meni,
pače se poteži leteći naprijeda,
ter i nje užeži srdačce od leda;
neka mi vjeruje da u ognju gorim vas,
u sebi kad čuje istoga ognja vlas.
Ah, život ki 'e draži, kad bi oganj moguć bil,
kî dušu mû spraži, užeći i mû vil.

Skazan'je peto

DUBRAVKA I SKUP VILA

DUBRAVKA

Lijepe vile, druge moje,
eto istječe dzora bijela,
dan čestiti svanuo je:
naresimo vijencim čela,
nakitimo cvijetkom vlase
skladno u slatke pojuć glase!

SKUP

Neka ljepos nami uzmnaža
od naprave pomnja mila,
ti najljepša, ti najdraža
bez cvijeta si cvijet od vila:
zene trator i ružica
sred rajskoga tvoga lica.

Slavicu u gori
i ti otvori
žuber medeni
lijepe zeleni,
u glas najviši
s nami bigliši,
hvaleći slave
dzore gizdave.

DUBRAVKA

Cvjeta cvijetje po sve kraje,
jasni se istok cvijetjem resi,
zvijezdam cvijetje svud nastaje,
dzora u cvijetju zgar s nebesi
od cvijetja nam daž prosipa;
kupimo ga, družbo lipa!

Sve rumeni, sve se bijeli
u razlikom cvijetju sada
u cvijetju se sve veseli:
gora, polje i livada;
sve je cvijetjem procavtilo,
od cvijetja je doba milo.

SKUP

Slavicu u gori,
i ti otvori
žuber medeni
lijepe zeleni,
u glas najviši
s nami bigliši,
hvaleći slave
dzore gizdave.

DUBRAVKA

Svijetla i draga sred istoči
zrak u cvijetju dzora kaže;
nu je zrak³¹ ljepši našijeh oči,
na licu u nas cvijetje draže;
dobiva ures naš veseli
primalitje i dan bijeli.

Eto iza dzore bijele
sunce svjetlji zrak pomilja;
ali 'e pogled svjetlji vele
kî mē svijetlo sunce³² strilja
iz istoka od lipote,
s oči kijeh zrak dušu mi ote.

Hod'mo veće, druge mile,
čim na istoku sunce sviti,
lir snježani puti bile
u jedzeru bistru umiti,
da od ljeposti zrak jedine
danaska nam većma sine.

Skazan'je šesto

SATIR DIVJAK

Ne čudim se ja, Ljubavi,
da n'je mala ni velika
koga u ovoj ti Dubravi
ne učini ljubovnika.

Ljubovnik se svak spovijeda,
ljubovnik se svak govori,
i nije tega tko s pogleda
draga u ognju tvom ne gori.

Jer ti vlastim tvom ganuti
moguća si svač'je čudi,
i tko mlad te ne očuti

³¹ *zrak* – može značiti i zraka i pogled

³² *mē svijetlo sunce* – Miljenko

trijebi 'e da star pak zaludi.

Tim ja velik dar sam steko
što me mlada plam tvoj zgrija;
er pod staros kukurijeko
ljuvenabih ludorija.

Pače držim mlad sliditi,
o Ljubavi, tve zabave,
da ne može bit na sviti
djelo od veće dike i slave;
a pameti zdrave nije
tko od tve³³ vlasti sudi inako;
er da tebe s ljudim nije,
vas bi trag³⁴ se ljudcki smako.

Ali mâ svijes čemu udugo
razložeći riječi gubi?
Njetko jedno, njetko drugo,
svak na ovemu svijetu ljubi.

Nu kô³⁵ u sebi ljudcke čudi
i misli su sve razlike,
razlike su tako u ljudi
i ljubavi svekolike.

Tko visoko hlepi znan'je,
tko zlato Indije slidom slidi,
a tko za uzit na vladan'je
vene, čezne, gasne, blidi;³⁶

tko u gradovijeh stat uživa,
tko obra u selijeh stan'je za se,
tko putuje, tko počiva,
a tko lovi, a tko pase³⁷.

Njetko crnu zemlju teži,
njetko sinje more brodi;
na ono se svak poteži
na što ljubav svâ³⁸ ga vodi.

O Dubravko, ljepša vele
od svijeh vila u Dubravi,

³³ od tve – o tvojoj

³⁴ trag – rod, vrsta

³⁵ kô – ako, kako, pošto

³⁶ Stih 325 iz "Čubranovićeve" *Jeđupke*

³⁷ pase – napasa stoku

³⁸ svâ – njegova

tebe misli moje žele,
mâ se ljubav tobom slavi.

Ja tvoj slidim ukras mnogi,
zasve u gorah da imam ladu;
ali i ovan vitorogi
za ovcom jednom ne gre u stadu.

Po naravi organj žeže
a ljepota smamlja i travi,
a brštan se grli i veže
s dubom svacijem u dubravi.

I ako nijesam ja, tko ini
toj će rijeti od gorana,
komu za ures tvoj jedini
ti ćeš danas bit podana?

Satirić sam čudno pristô,³⁹
stvari u mene grube nije,
a u jedzero bistro i čisto
ogledah se malo prije.

U napravi nije môj varka,⁴⁰
najljepši sam od mê vrste:
zračna obličja, čela žarka,
jake kosti, puti čvrste.

Dva roščića, ki me krune,
u mjesto mi su od rudeža,
a po koži oštare vune
od hrabrenstva obilježja.

U mom srcu nije strahe⁴¹,
mâ su oružja ruke gole;
tijekom⁴² stižem srne plahe,
snagom rvem lave ohole.

³⁹ *Satirić sam čudno pristô* – neobično sam pristao (zgodan) satirić

⁴⁰ *U napravi nije môj varka* – u mome ukrašavanju nema varke

⁴¹ *nije strahe* – nema straha

⁴² *tijekom* – trkom

Skazan'je sedmo

GORŠTAK I DIVJAK, SATIRI

GORŠTAK

Tuj li si, Divjače? Kud jutros od mene
krijući izmače u gaje zelene?

Jeda te sram da puk smijeh tobom ne tvori
Ter sâm ko pribjen vuk skitaš se po gori?
Tajat je zaludu česa n'je moć skriti:
po svač'jem ja sudu ljepši sam nego ti.

DIVJAK

Ljepši ti nego ja? Ko je tî tko veli
da ljepša jes šoja neg golub pribijeli?
Ovaku tko drugu vidje igdje nakazan?
Pastijera po lugu ne straši na blag dan!

GORŠTAK

Ti strašiš, a ja ne, s grdoće nemile
od ove sve strane pastire i vile.

DIVJAK

Od žena i od ljudi gonjen si svuda ti,
a moju svak žudi prijazan imati.

GORŠTAK

Pače kâ od žena u svomu životu
nije sva pečena kroz moju lipotu?
A ljudem svijem sam drag, i zato pr'je sunca
još jutros na dan blag zazvan sam za glunca.

DIVJAK

Tebe su dozvali za glunca pastiri
ki ne imaš svirali ni kô⁴³ se znaš sviri?!

GORŠTAK

Svirale evo mô, i ako ćeš za oklad
sviriti sa mnome, uzmi i ti tvoju sad.

DIVJAK

Svirale ne sviri ni u to dni gubi,
neg s glave roge zdri, ter u nje⁴⁴ zatrubi.

GORŠTAK

A s mješnic twojih tih pisak rascipi,
ter odsad u ti mijeh ne puha' neg njim pij.

DIVJAK

O dzori, kad moje dipli se oglase,
tih slavic zapoje natjecat š njima se.

GORŠTAK

Pod dubjem ja kada zasvirim u gaju,
pastiri i stada s vesel'jem igraju.

DIVJAK

Dubravka, ka je čas i ures svijeh vila,
pod dipli mojih glas⁴⁵ tančac je vodila.

GORŠTAK

Danica mâ, pače sunce, kim svićem ja,
pod ovu mu zače⁴⁶ svirôku sred dubja.

⁴³ *kô* – kako

⁴⁴ *u nje* – u njih

⁴⁵ *pod dipi mojih glas* – uz zvuk mojih dipli

⁴⁶ *zače* – zapjeva

DIVJAK

Pod' gorsko zvjeren'je u gorah zagluša',
neskladno sviren'je da se ovdi ne sluša.

GORŠTAK

Vrzi riječi i dava' razumjet⁴⁷ drugi put:
svirimo obadva, koga je bolje čut!

DIVJAK

Počni ti najprije natjecat kî se hoć';
kî od nas dobije na pir će glunac poć.
I veća neka ti sramota i šteta:
uzmimo pjevati upored opeta!

GORŠTAK

Ni dipli ni tvoj glas zadava strah meni:
ja počeh ovi čas, ti me opet izmijeni.

(Ovdi satiri svire)

DIVJAK

Sada sam izusti tko sviri bolje od nas;
dubit si⁴⁸, prepusti od glunca meni čás!

GORŠTAK

Ili ti je u volji ili n'je, staćeš tja;
ko glunac najbolji dozvan sam na pir ja.

DIVJAK

Tamo se it ne muči, er ko trs raspukla
svirala tva zuči neskladna i mukla.

⁴⁷ *dava' razumjet* – obmanjuj

⁴⁸ *dubit si* – pobijedjen si

GORŠTAK

A buče tej twoje mješnice ko spila
po gorah iz koje od vjetar dme sila.

DIVJAK

Ah, kada nećeš rog dignuti svrh oči,
pod', svinjo, u brlog, a ovdi ne hroči!

GORŠTAK

A ti, kad zamuko još nijesi, potrči,
gubava žabo, u kô⁴⁹, a ovdi ne kvrči!

DIVJAK

Zm'jo ljuta, prigrizi otrovni jezik taj;
boljem se ponizi, a u nesvijes ne rigaj!

GORŠTAK

Rigaš ti zlobni ijed, huđi svijeh živina,
ali opet upored hod' sa mnom začina'!

DIVJAK

Ne pjevaj ti neg blej', koze ine gdje pasu;
slavicem gorski jej ne sklada se⁵⁰ u glasu.

GORŠTAK

Ah, nuti u što ufa crni vran nesvijesni,
da bijeloga on kufa dobiće u pjesni.

DIVJAK

Rakle mi dvije dunje darova iz njedri,
da od oči svijetlijeh nje popijevam zrak vedri.

⁴⁹ *kô* – kal, blato

⁵⁰ *ne sklada se* – nije skladan

GORŠTAK

Kitu mi njeki dan jabuk da Ljubica,
da 'oj hvalim pram zlatan i ures od lica.

DIVJAK

Kad moj slatki glas začina,
kako slavic ki se izvija,
na nj doteku iz planina
Hoja, Lero, Dolerija.⁵¹

GORŠTAK

Kad moj jezik pjesni klikne,
kako staglić ki žuberi,
da me resi, cvijetje nikne,
da me čuju, teku zvijeri.

DIVJAK

Kukuljava ja dva gnijezda,
kijeh pjet narav medno uči,
hranim lijepoj, koj ma zvijezda
za vječnu me slugu odluči.

GORŠTAK

Svega ruda⁵² jagančića,
dvije matere ki posisa,
pasem dragoj, koj me sreća,
da sam vječni rob zapisa.

DIVJAK

Rec', ka u gori zvijer pribiva
ljudcke svijesti i spoznan'ja
kâ se u bistroj vodi umiva
i mjesecu čista klan'ja?

⁵¹ Hoja, Lero, Dolerije – božanstva iz stare (pra)slavenske mitologije, često se spominju u narodnom pjesništvu u zakletvama, zazivima i sl.

⁵² ruda – kovrčavoga

GORŠTAK

Kaž' mi, ptica ono kâ je
kâ svoj smrti loži drva,
i iz ognja opet živa ustaje
perja i krila stječuć prva?⁵³

DIVJAK

Sad poznat mož' uprav odluku tvu ludu,
zašto se s lavom mrav zatječe zaludu.

GORŠTAK

O žabo, s krjesovi pod' kvrči i kriješti,
moj 'e danas pir ovi, ti za te drugi išti!

DIVJAK

Ovi uteče. Ja znam što ču:
on na piru glumac budi;
ja za drugo tamo doću,
kô mê srce većma žudi.

Danas mjesti u ovemu
s pastijerim se vile staju,
i pastiru najljepšemu
vil najljepšu od svih daju.

Nu prije tega u jedzeru
vile okupat sve se hode,
svaka žeće da nju Oberu
i nevjestom danas vode.

Namislio sam tim odjeće
jednoj od njih skrovno uzeti,
i priobučen tako veće
ja se vila lijepa rijeti.

⁵³ Gorštak misli na mitsku pticu feniks.

Skazan'je osmo

ZAGORKO I LJUBDRAG

ZAGORKO

Potež' se naprijeda, mē stado, poteži,
ne vidiš ureda gdje mâ vil, jaoh, bježi.
Uputi se, uputi, stado moje, prije
neg ju grm zgusnuti očima mo'ijem skrije.
To li neć' it hrlo, pod stranom ti ovom
pusto ostaj, ter grlo zajazi vukovom.⁵⁴
Ustav' se! Kud plaha utječeš, lijepa mâ,
od moga uzdaha ki od ognja krila ima?
Ja, brače, nijesam zvir srdita u gori
neg stravljen mlad pastir ki s oči tvo'ijeh gori,
kî sa svom kriposti drag ures tvoj slidim
i od tvoje liposti prignutja ne vidim.

LJUBDRAG

Kud srneš, Zagorko, kud li se potežiš?
Ke prispje zlo gorko? Od stada što bježiš?
Gdje si se zateko, ke ti su nevolje?
Loču ti psi mljekko, ovce ti vuk kolje.
Tve sjeme po pustoj njivi se poteza,
vinograd leži tvoj zapušten bez rijeza.⁵⁵
Stada svijeh ovčara po žitu tvom pasu,
muka se tvâ hara i stoga sva rasu.
Tim vrat' se nazada: ženska ti lipota,
kad umreš od glada, ne vrati života.

ZAGORKO

Ne zalaz' udilje⁵⁶, mâ je ovo odluka:
neka ide stado žlje⁵⁷ i stoka i muka!
Jedan sâm milostan pogled vil žuđene

⁵⁴ *ter grlo zajazi vukovom* – te napuni grlo vukovima, tj. neka te vukovi pojedu

⁵⁵ *bez rijeza* – bez obrezivanja

⁵⁶ *Ne zalaz' udilje* – ne produžuj dalje

⁵⁷ *žlje* – zlo, loše

hraniti kripostan živa je sveđ mene.⁵⁸

Namjera nu huda na me te donije,
kud lijepa mâ, kuda obrati, jaoh, gdi je?

Stranom ču ja svakom trag slidit vil moje,
a ti pod' zlom mrakom⁵⁹, odkuda i doje⁶⁰.

LJUBDRAG

Ah, kako poče, ti napreduj i hodi:
poznaćeš mahniti bijes na što dovodi.

Skazan'je deveto

LJUBDRAG

Ah, sad poznam da ne vara
u sudu se tko govori
da koliko svijet se stara,⁶¹
toliko je huđi i gori.

U moje vrijeme narav ina
i nauka bješe od ljudi;
sve 'e drugoga sad načina,
druga doba, druge čudi.

U dni moje viđaše se
o koristi gdi svak radi;
uzlotrilo sada sve se,
živu isprazno stari i mladi.

Pr'je bijeljahu sva mjesta se
našim stadim bezbrojnima;
sad dubrava sva ne pase
što u mē doba jedan ima.

Pomnja prije dobra općena⁶²

⁵⁸ *hraniti kripostan živa je sveđ mene* – jak (sposoban) je da hrani (uzdržava) mene na životu

⁵⁹ *pod' zlom mrakom* – idi u zao mrak, tj. idi do vraga

⁶⁰ *doje* – dođe, otkuda si i došao

⁶¹ *da koliko svijet se stara* – da što svijet postaje stariji

⁶² *Pomnja prije dobra općena* – briga za opće dobro prije

u njoj vječnu zelen goji;
sad s nepomstvom porušena⁶³
s povenutijem listjem stoji.

Ovce vođahu izdaleka
s mekahnjem se runom prije;
sad među nam n'je čovjeka
kî se krenut s mjesta umije.

Pr'je od ljudi sej Dubrave
koraj se je ribô u moru;⁶⁴
svačije su sad zabave
kamenitu dubsti goru.⁶⁵

Prije ko mrav odasvuda
svak nosaše sebi hranu,
sad, za nejmat malo truda⁶⁶,
svak mre u lasti gô na stanu.⁶⁷

Pr'je ne znahu prve vile
što je svila u haljini;
sad odjeće sve⁶⁸ od svile
nije seljanke kâ ne čini.

Pr'je pod ruhom priprostime
zlato odsvud nam na stan pliva;
zlatno ruho u ovo vrime
stan svakomu ogoliva.

U moje je dni letila
na krilijeh sama ptica;
za poletjet sad su krila
oko vrata u mladicâ.⁶⁹

Nošahu se opletene
u bio gajtan prije kose;
sad pram u cklo pletu žene,
a zrcalo im glave nose.

⁶³ *s nepomstvom porušena* – uništена zbog nepažnje

⁶⁴ *koraj se je ribô u moru* – koraj se je vadio iz mora (tj. napornim se radom stjecalo bogatstvo)

⁶⁵ *svačije su sad zabave kamenitu dubsti goru* – svatko bi sad olako htio doći do zlata

⁶⁶ *za nejmat malo truda* – za ne uložiti malo truda

⁶⁷ *svak mre u lasti gô na stanu* – svatko umire, u užicima gol u kući

⁶⁸ *sve* – svoje

⁶⁹ *za poletjet sad su krila oko vrata u mladicâ* – mladići imaju krila samo za poletjeti oko vrata djevojkama

Prije bjehu bistri viri⁷⁰,
da čis ogled svemu daju;
vilami se sad pastiri
u zatioku ogledaju.

Vladaše se u ma ljeta
mlados svjetom od staraca;
sad čut mladi neće svjeta
ni od istijeh njih otaca.

Mlados prije cić koristi⁷¹
svita obhodi četr dila;
sad na jednom gine misti
za stupajim pricijeh vila.⁷²

Tim n'je čudo, čim bez znan'ja
dni u ispraznoj lasti traju,
ko Zagorko da iman'ja
s pricijeh vila ostavlaju.

Ali u ovemu svemu meni
pomoć je ufat zgar s visine
na dan ovi posvećeni
našoj slobodi od starine.

Skazan'je deseto

JELJENKA SATIRICA

Iz gluhe pustinje satir se moj diže
da vile plemkinje susreta i stiže;
a ja ostah sred jama i dubja divjega
i mrazna i sama u gori bez njega.

Ah, sasma nevjeran, kud divjaš, Divjače,
moj život čemeran po sve dni da plače?

U vilah što vidiš u ovoj Dubravi,
ter slidom njih slidiš, a mene ostavi?
Gizdave himbeno plemke su vile sve,

⁷⁰ *viri* – izvori

⁷¹ *cić koristi* – radi zarade

⁷² *sad na jednom gine misti za stupajim pricijeh vila* – sad trunu na jednom mjestu, jureći za opakim ženama

grabša su i plijeno ljeposti njihove.⁷³

Bez svrhe i kraja plahe su i tašte,
biocim od jaja čela se njih lašte.

A nije ih strah ni sram za gadnu napravu
mrtački stavit pram iz groba na glavu.

Na svijeću cklo pale i mrče crnima
obrve opale čađami od dima.

Oprhlu i modru kožu usne njih blide
do krvi 'e svu odru, da rumena izide;⁷⁴

u bjaku, kom klače i kartaju obraze,
otrovi najjače i gnušobe ulaze.

A mastim od čerse daleko našaste⁷⁵
lica im svudijer se pengaju i maste.

Nu mažu i lijepe naravna bljedila,
i čini njih lijepe ne narav neg sila.

A meni ma ista naravna lipos jes
naprava pričista i svjetli drag ures.

Zlatni pram od kosi, tih vjetric ki svudi
niz bio vrat raznosi, tudijem se ne rudi.⁷⁶

Obraz moj i čelo bistra voda umiva,
a sunce veselo iz oči mo'ijeh siva.

Bez masti sred lica mlađahne u mene
rumena ružica i bijeli lir zene.

Crljenim ustima ruža je prilika,
a bjelje prsi mē snijega su i mlika.

K tomu se prilaga još za stvar najdražu:
mlađahna i naga, sve što imam, sve kažu⁷⁷.

Tim vrat' se tvôj ljubi⁷⁸, Divjače, ne divjaj;
vlaštita ne gubi, a o tuđem malo haj.

Od vjetra puziviji⁷⁹, ne gub' s tve krivine
za ures laživi ljepote istine.

Sunce je s nebesi izvrsne liposti,
zašto⁸⁰ se ne resi neg svojom svjetlosti.

⁷³ grabša su i plijeno ljeposti njihove – njihove ljepote su posljedica grabeža i plijena

⁷⁴ da rumena izide – da postane rumena

⁷⁵ mastim od čerse daleko našaste – mastima za lice koje potječu izdaleka

⁷⁶ tudijem se ne rudi – njezine kose se ne kovrčaju tuđim kosama

⁷⁷ kažu – kažem, pokazujem

⁷⁸ tvôj ljubi – tvojoj dragoj, tvojoj ženi

⁷⁹ puziviji – kolebljiviji

⁸⁰ zašto – jer

A čista i prava lipos mâ suncem sja,
er meni naprava i ures sva sam ja.

Poć ga ču iskati. Ah, danas kuda si,
Divjače, zašo ti? Oglas' se, oglasi!

Činjen'je drugo

Skazan'je prvo

SKUP PASTIRA, BRŠTANKO, LJUBMIR I TRATORKO

BRŠTANKO

Lijepa ti 'e zaisto običaj veoma
kom naše sej misto slavi se, družbo mâ,
u strani da se ovoj dan s tancim provodi
posvećen pričistoj božici slobodi.

Najljepša od vila druži se i vijera
za draga i mila vrhu svijeh pastijera.

Ne scijen'te da ištrom ova se odredi
spomena s godištom svacijem kâ slijedi.

Na zboru pradjeda od ove Dubrave,
kad prođe besjeda⁸¹ da ovi dan slave,
razumni starci oni u kori dubovi
među inijem zakoni urezaše i ovi:
da užiže nepristav slobode spomena
u unucijeh njih ljubav od dobra općena;⁸²
i da se u miru dni vode sred sklada,
doćim se pastiru ljubi od sve vrste⁸³ da.

LJUBMIR

Naredbe spamerne; er kako neobične,
tako su i štetne ženidbe neslične⁸⁴.

⁸¹ *kad prođe besjeda* – kad je bilo dogovorenno

⁸² *da užiže nepristav slobode spomena / u unucijeh njih ljubav od dobra općena* – da se ne-prestano kod njihovih unuka zapaljuje ljubav prema općem dobru

⁸³ *od sve vrste* – od njegove vrste, staleža

⁸⁴ *ženidbe neslične* – ženidbe između nesličnih partnera, odnosno partnera koji pripadaju različitim društvenim staležima

Pod jaram dobro vik stučit se ne more
s junčićem vô velik, upored da ore.

Ni se muž i žena ugada, kad su oba
razlika plemena, iman'ja i doba,

Ah, bog te ukloni, gotova 'e tu smeća
da ti se ženi sni od tebe da 'e veća.

Ko⁸⁵ drvo crv vrti i grize i ije,
tako ona do smrti živa te sičije.

Na posle sve kućne mrди se i gadi;
samo njoj da su nje naprave, to radi.

Po skupijeh živote od drugijeh spovijeda⁸⁶,
a svoje sramote domaće ne gleda.

Sve selo zagluši s jezična karanja,
a muža zabuši⁸⁷ i učini ko panja.

Nu veće što velju?⁸⁸ Pašu ove smione
muževom kudjelju, a oblače gaće one.

TRATORKO

Tako je; nu pate i istijem zlom bole
i žene udate za ljudi ohole,
ki siti pri svomu k tuđem se propinju
i drže na domu ženu ko robinju.

Po gadu se i smradu tukući skitaju,
a za čistu i mladu ljubovcu ne haju.

Nu da ovdi svršuju, mala bi zla bila:
mesa im rastruju smrdeća i gnjila.

A pak na pečone mladice, njih ljubi;
guba⁸⁹ taj prione, koja ih pogubi.

BRŠTANKO

I mi ti smo uzeli govorit zlo danas,
kad ište i želi počastit puk se vas
ter kad se začinje i u pjesnijeh svak hvali,
tuđe smo mi grinje protresat ustali!

⁸⁵ *ko* – kao što

⁸⁶ *po skupijeh živote od drugijeh spovijeda* – ogovara živote drugih po skupovima

⁸⁷ *zabuši* – zagluši

⁸⁸ *Nu veće što velju?* – Što više da velim?

⁸⁹ *mesa im rastruju smrdeća i gnjila; guba* – odnosi se na spolne bolesti

Nu me strah da veća neg igda jes bila
danasa kar i smeća ne bude od vila.

Er vila mnogo je sred ove Dubrave
lijepe se ke broje⁹⁰ i zovu gizdave;
i svaka uzmnaža sve dike jedine
i cijeni da je draža i ljepša neg sve ine.

Tim težak na se trud taj ču uzet, vidim ja,
tko činit ima sud, koja je najljepša.

TRATORKO

Tač da je pomnja ma suditi to danas,
nemiran veoma i smeten bio bih vas.

U skupu od vila toliko gizdavijeh
rijet jedna da 'e mila i draža oda svijeh,
za od jedne dobiti prijazan s te hvale,
sa svijem se svaditi, sve izgubit ostale,
nikako pamet nî od mudra čovika;
a bog te ukloni od ženskijeh jezika.

LJUBMIR

Ko 'e na to obran⁹¹, tî neka se tim brine:
hod'mo mi iskati ostale družine!

Skazan'je drugo

VUK SATIR

Tebi u dar i na čâs, Zagorko, sve vile,
ovce su sva mâ čâs ovako pretile.

Po vodah i gorah ovako tecî ti,
a od stada ne imaj strah: ja ču t' ga čuvati.

Tko ono, tko ovo, nastoji svak za se,
a svak što je osnovô⁹², izatkat uzda se.

⁹⁰ lijepe se ke broje – koje se ubrajaju među lijepe

⁹¹ Ko 'e na to obran – tko je za to izabran (određen)

⁹² osnovati – naviti pređu (kod tkanja)

A moj glad ovi dan krađom se utješa:
lupež sam izvrstan, izvrsna izješa.

Kupe se svatovi, spravlja se nevjesta,
pir se odsvud gotovi najljepši od mjesta.

Kad tamo podje svak pomoć peć i varit⁹³,
neka je meni pak na pusto udarit?⁹⁴

Bio bi grijeh, kad gosti svak se ini i štuje⁹⁵,
da trbuh moj posti i prazan gladuje.

Zaludu ovi dan slobodi svećen nî,
neg da 'e svak slobodan što hoće da čini.

Ni narav zaludu ruke mi ove da,
neg njima da budu pomoć se ja sada.

Njeka se besjeda njekoga i danas
vijeka još spovijeda, kî od zlata bješe vas.⁹⁶

Na svijetu sve što je, tad staše općeno⁹⁷:
još moje i tvoje ne bješe rođeno.

Granice se od ljudi ne bjehu zabile,
ni mjerom sve svudi otišlo na dile.

Blizu tijeh bremena davnijeh od zlata
gora u nas kamena hranjaše Brgata:

gora kâ tada sva u dubju veliku
gusta se dubrava viđaše putniku.

Brgat, ki stanova u gorskoj dubravi,
zakona cić nova staroga ne ostavi.⁹⁸

Kazati pače uze da ljudi po svijetu
razdijelit nijesu se mogli mu u štetu.

Tim er se poteža⁹⁹, i, ko ja, svud brz bi,
slovuća lupeža ime i glas on dobi.

A gori, u koj sta i ka je vrhu nas,
od Brgata istoga Brgat je ime i danas.¹⁰⁰

⁹³ *varit* – kuhati

⁹⁴ *na pusto udarit* – udariti na slobodno (nečuvano)

⁹⁵ *štovati se* – častiti se

⁹⁶ I danas se još spominje vijek koji bijaše sav od zlata (mitski zlatni vijek, latinski *aurea aetas*; rimski pjesnik Ovidije u *Metamorfozama* naziva tako staro doba u povijesti čovječanstva, kad je sve bilo bolje i ljepše)

⁹⁷ *staše općeno* – bijaše zajedničko

⁹⁸ *zakona cić nova staroga ne ostavi* – zbog novog zakona (da je sve podijeljeno i u nečijem vlasništvu) Brgat se nije odrekao staroga (da uzima ono što nađe, da krade)

⁹⁹ *potežati se* – potucati se

¹⁰⁰ *Brgat* – i danas se tako zove selo iznad Dubrovnika

Od Brgata ovoga, ki je krasti svud išô,
početak od moga traga¹⁰¹ je izišô.

I djedu slobodnom unuk sam slobodni,
vodeći u rodnom Brgatu zlatne dni.

Tko nejma ni njive ni vrta ni stada,
da tuđijem ne žive¹⁰², umro bi od glada.

Ja pljezim i lazim i ulagam svud ruke
obilnos gdi pazim od stoke i muke.

Uhodim i prežim po pašah iman'ja,
i nad svijem lupežim imam čâs od znan'ja.

Nu tko se hitrostim môm stavljâ¹⁰³, nije toga,
er častim i gostim i čitam¹⁰⁴ svakoga.

Skazan'je treće

STOJNA I VUK SATIR

STOJNA

Tuđijem se ne hrani, daj mi ovcu, lupežu,
pr'je neg te seljani uhite i svežu.

Dali se ti krasti bez straha postavi,
kad blag dan svak časti u ovoj Dubravi,
pače sâm na zlo brz uhodiš livade?
Brže tu ovcu vrz'¹⁰⁵ koju mi ukrade!

VUK

Stan', ženo! Kud srtiš? Ne poznaš tko sam ja?
Prije neg se uprtiš u zlo tve, iđi tja!
Lupeža koga ti u meni ugleda,
Bez smeće, velju ti, ohaj me se ureda;

¹⁰¹ *traga* – roda, plemena

¹⁰² *da tuđijem ne žive* – da ne živi od tuđega, da ne krade

¹⁰³ *tko se hitrostim môm stavljâ* – tko razotkriva moja lukavstva

¹⁰⁴ *čitam* – poštivam, častim

¹⁰⁵ *vrz'* – vrati (od gl. *vrći*)

er da znaš u sebi koja je mā sila,
i ovcu i sve bi stado mi pustila.

STOJNA

Ja silu svu tvoju ne scijenim ni pera:
ovcu mi da' moju, kleta ti namjera!

VUK

Ne poznaš još me ti: planinski bog sam Pan,
iz gorâ kî iziti htjeh ovi na blag dan.

STOJNA

Rđa si i vedaš, satir Vuk ti si oni
od vuka huđi dvaš, kad ovcu mû¹⁰⁶ poni.

VUK

Satir sam lijep i drag, mē se ime svud slavi.

STOJNA

Satir si crni vrag i s rozma na glavi.

VUK

U mjesti ovemu meni se spravila
kako najljepšemu najljepša od vila.

STOJNA

U mjesti će ovemu bit tebi domala,
kako najvećemu lupežu: – vješala!

VUK

Ako ti se u kose mā ruka uplete,
poznaćeš što nose tej riječi proklete.

¹⁰⁶ mû – moju

STOJNA

Kozju ako tu bradu razmršat ja počeh,
poznaćeš kô¹⁰⁷ stadu tuđem te nosi grijeh.

VUK

Da čeka', ne bježi!

STOJNA

Ne bježi, čeka' ti!

VUK

Ajmeh, ne poteži!

STOJNA

Da puštam, pusti ti!¹⁰⁸

VUK

Ja puštam.

STOJNA

Eto i ja. Je li tko?¹⁰⁹ Pomozi!
Meni ovca, a tvoja tebi brada i rozi.

VUK

Ustav' se! Ah, kuda s ovcom tom udari?
Ah, ženo prihuda, vrlo t' me privari.
Struka¹¹⁰ ti prokleta i iman'je ostalo,
sve ti se prije ljeta od vuka poklalo!
Kuća t' se prosjela, trag ti se smakô vas,
ni pila ni jela, kô neću ja danas!
Vaj, ne znam što će sad, kud li bih otišô:

¹⁰⁷ *kô* – kako

¹⁰⁸ *Da puštam, pusti ti!* – Ako želiš da ja pustim, najprije pusti ti!

¹⁰⁹ *Je li tko?* – Ima li koga?

¹¹⁰ *struka* – vrsta; rod, pleme

veće mi je mrtvi glad do nosa uzišô.
 Ah, je li da mi duh susrete kogodi:
 Od glada izdahnuh, život mi izhodi!
 O smrti mahnita, što me nijes' satrla
 i pjana i sita na gozbi do grla?
 Kâ ti će hvala bit jednoga divjačna
 satira pogubit i žedna i lačna?

Skazan'je četvrto

GORŠTAK I VUK SATIR

GORŠTAK

Što plačeš, Vukoje? Ke te je zlo smelo
 danaske, kad stoje svi ljudi veselo?
 Dobre si ti volje i vazda sit i pjan:
 ke ti su nevolje prispjele na blag dan?
 Od koga zla sila tako te obori?
 Jeda kâ od vila i tebe sad mori?

VUK

Iz gladna trbuha k vilami n'je puta;
 bez vina i kruha ljubav je smrzнута.
 Od golijeh što će nas i ubozijeh gospode?
 Znaš golu kos ni pas neće da oglode.

GORŠTAK

Uboštvo ne diže da nijesmo mi drazi
 vilami nabliže, kô jaci u snazi.¹¹¹

VUK

Kâ snaga može odi i meni bit sada,
 di mi duh odhodi i umirem od glada?

¹¹¹ Uboštvo ne diže da nijesmo mi drazi / vilami nabliže, kô jaci u snazi – siromaštvo nije razlog da mi ne budemo dragi i bliski vilama, jer smo jaki u snazi

GORŠTAK

Ti živeš da iješ i piješ na sviti¹¹²,
ni možeš ni um'ješ o drugom misliti.

VUK

Da kaž' mi, kad io i pio ti ne bi,
kako bi živio, prijatelju, u sebi?

GORŠTAK

Ne živem kô ti ja jestojci i piću,
neg lijepoj kôj moja sva lita služiću.

VUK

A ja vas život moj hranim najmiliji
pečenici ugodnoj i dragoj buklji.

GORŠTAK

Da jednom poznaš ti u tvomu životu
kâ 'e rados služiti vilinju ljepotu,
rekô bi i u svijesti ovako odlučil:
ni ču pit ni jesti neg služit lijepu vil.

VUK

Da poznaš ti jednom koji su to jadi
i s gladnom i žednom govorit čeljadi,
ili bi se ohajô i od mene ktio otit,
ili bi nać hajô što čemo jesti i pit.

GORŠTAK

Nemoj se ti starat! Glumac sam na pir zvan:
hoć' bubanj udarat, ter ćeš bit sit i pjan?

¹¹² na sviti – na svijetu

VUK

Srce mi igra sve, i stupaj sam teče
na slatke zabave di se vari i peče.
Ah, tvoja blažena, Gorštače, namira:
mrtva me spomena uskrsnu od pira.¹¹³
Pečenica, ah, peče me srce pečeno,
gdi u slatki sok teče i gori ljuveno;
gdi me još sve čeka mē dobro uzdano,
jalovica¹¹⁴ od mljeka varena snježano;
gdi žarka kapljica groznika vesela
kaže mi svâ lica rumena i bijela;
kapljica od vina, koga ures prilijepi
igrajuć začina: "Hod', brače, dušo, pij!"
Životu čestiti, ah, koja veća slas
može bit neg piti i jesti na svak čas?
Gorštače, u selo gdi 'e taj pir hod'mo na nj:
ti glumac veselo, a ja ču bit¹¹⁵ bubanj.

Skazan'je peto

MILJENKO I PELINKA

MILJENKO

Dubravko gizdava, na ures rajske tvoj
od gorskijeh dubrava nije slično ime toj.
Gustinom od grana dubrava zakriva
da zraka sunčana travu i cvit ne obsiva;
iz svijetlijeh tvo'ijeh oči na dragom tvom licu
dva sunca s istoči go'e rajske ružicu.
Sred dubrav, mā lipa, imaju stan svudi
zm'je pune nalipa, zvijeri i skot vas hudi;
sred tvoga pogleda i srca svijem blaga
ljubav stan svoj gleda i milos pridraga.

¹¹³ mrtva me spomena uskrsnu od pira – spomen pira uskrsnuo me je od mrtvih¹¹⁴ jalovica – mlada krava što još nije bila steona¹¹⁵ bit – udarati

Dubravi ures vas prolinjje zeleni
tre sjever¹¹⁶, hara mraz, tlači led studeni;
kakva si ti sada, takva ćeš vazda bit:
viku bo ne¹¹⁷ opada liposti rajske cvit.

PELINKA

Skladne su riječi toj, i zaisto velike
Dubravci tvój lijepoj i slave i dike;
nu vile sadanje riječim se ne pasu,
veće u stvoru, a manje htjela bih te u glasu.¹¹⁸
Nu prî nego na ino ja budem s tobom doć,
kaž' mi sve istino, ako ćeš mu pomoć:¹¹⁹
jesi li koji dan ljuvenom u ognju
uzdahnuo žalostan pazeći pomno nju?

MILJENKO

Ako uzdah moć i glas želje mē ne objavi,
užežen da sam vas u živoj žeravi,
i ako još plama ne vidje u meni,
tere mâ vil sama da gorim ne scijeni:
pogledaj sred čela mē srce sprženo,
od suha pepela u prahu satreno;
viđ luge, dubrave i polja i gore
veće gdi eto sve u ognju mom gore.¹²⁰
Je li ovo, reci ti, što zna lis i kami,
kladenče, kî uzrasti mojima suzami,¹²¹
kroz romon kažuć tvoj žuđenoj môj duši
kako te oganj moj čestokrat prisuši?¹²²

¹¹⁶ *sjever* – sjeverni vjetar

¹¹⁷ *viku bo ne* – jer nikad ne

¹¹⁸ *veće u stvoru, a manje htjela bih te u glasu* – više u djelima (tj. darovima), a manje na riječima

¹¹⁹ *ako ćeš mu pomoć* – ako hoćeš moju pomoć

¹²⁰ Tipično barokni postupak: od njegovog ljubavnog ognja zapalile su se šume, polja i gore.

¹²¹ *kladenče, kî uzrasti mojima suzami* – izvore, koji si nastao zbog mojih suza

¹²² Opet barokno pretjerivanje: taj potok od suza često presuši zbog ognja njegove ljubavi.

PELINKA

Da reci, bi li kad da njozzi ostavi
dar koji u zaklad od tvoje ljubavi?

MILJENKO

Opak je način svîm¹²³ koji me učiš ti;
ne daj bog s darovim k Dubravci hoditi:
scijenit vil gizdavu za ženu lakomu,
ja neću mudros tvu poslušat u tomu.
K srcima časnim nije trijebi s darom it,
ako uvik prid njimi omraze neć' dobit.

PELINKA

Varaš se: bez mite¹²⁴ sve je to ionako,
darovi zamite¹²⁵ nebesa i pakô;
darim se vlada svijet na volji¹²⁶ i sudi,
dar pravi može rijet gospar se od ljudi.¹²⁷
Ljuvena dar je stril ka zgađa i sili
na ljubav svaku vil, potom¹²⁸ se k njoj strili.
Milisav razumni, znaš, što ono veljaše
da u stare jošte dni kad zlatni vik b'jaše,
kad ljubljen svak ljubi, ni u to ima sram,
ter jezik srcu bi i ustom jedan sam,¹²⁹
tad bješe svaki dan ljuvenijeh od žena
"dar daruj" taj pjesan začinat općena¹³⁰.

MILJENKO

Čudne su nad sve ine ke kažeš riječi te.

¹²³ svîm – sasvim

¹²⁴ bez mite – bez mita

¹²⁵ zamite – podmîte

¹²⁶ na volji – po volji

¹²⁷ dar pravi može rijet gospar se od ljudi – pravi dar može se smatrati gospodarom ljudi

¹²⁸ potom – poštò

¹²⁹ ter jezik srcu bi i ustom jedan sam – i srce i usta imali su isti jezik (tj. nije bilo prijetvornosti)

¹³⁰ začinat općena – pjevati uobičajena

PELINKA

Ali su istine, u razlog očite.

Čuj ino: skup¹³¹ broji čovjek se mnogo tî
u ljubav svu¹³² koji toliko istrati
riječî, uzdâh, moljen'ja, zaludnijeh stupaja,
pogleda, civiljen'ja, jauka i vaja,
i k temu pristavi laživijeh kletava,
od svoje ljubavi čim biljeg on dava.

Prî nego volju svu prignuti uzbude¹³³
jagnicu mršavu darovat da bude.

Rad česa buduć sve laž ino i privar,
ljubavi njegove svjedok je pravi dar;
i zato samomu svaka vil vjeruje
ljubovniku onomu koji joj daruje.

MILJENKO

Kako, jaoh, može bit da vlas¹³⁴ dar ima tu
mê vile pridobit ponosnu lipotu?

Eto se vaskolik po svojoj volji sam
na službu nje uvik veselo darivam.

PELINKA

Miljenko, dar je ovi oni dar blaženi
ki lasno čine svi vazdakrat ljuveni.

N'je trijebi to za nje, za tebe ti se hran':¹³⁵
dar cijeni tvoj manje, a veće ugodan.¹³⁶

Nu se uzdaj; er kratit neću se hrlo poć¹³⁷
Dubravku obratit na ljubav tvoju moć.

Činiću da blagu uživaš i milu
ljepotu pridragu, žuđenu tvu vilu.

¹³¹ *skup* – škrt

¹³² *svu* – svoju

¹³³ *prignuti uzbude* – bude prignuti

¹³⁴ *vlas* – moć

¹³⁵ *za tebe ti se hran'* – zbog sebe se ti čuvaj

¹³⁶ *dar cijeni tvoj manje, a veće ugodan* – neka dar bude manji, ali ugodniji

¹³⁷ *er kratit neću se hrlo poć* – jer se neću sustezati brzo poći

MILJENKO

Pod', u družbi ovi moji
svud ti uzdasi bili ognjeni,¹³⁸
i sama se, jaoh, spomeni
da mi u tebi život stoji.

Skazan'je šesto

DIVJAK SATIR u haljini od vile priobučen

Tko je taj ko sad rijet neće
cijeć uresa draga i mila
da ja satir nijesam veće,
neg najljepša od svijeh vila.

Dubje se ovo, ptice i zvijeri
mom ljepotom snebivaju,
i gorani i pastijeri
i slijede me i gledaju.

Od kladenac bistrijeh predam¹³⁹
cić naprava ke me rese,
da, ako se gdi ogledam,
ma slika me ne zanese.

Pristavio sam tuđe kose
i opleo u cklo prame
i obukô ruho na me
kô najljepše vile nose.

Put snježana neka 'e meni,
vas se izmazah klakom bijelim,
a da se obraz moj rumeni,
namazah se murvam zrelim.

Za ocrjenit usti moje
kriješam sam ih oblijepio,
i haljinom svijetlom što je
kože u meni sve sam skrio.¹⁴⁰

¹³⁸ u družbi ovi moji svud ti uzdasi bili ognjeni – svuda te pratili ovi moji ognjeni uzdasi

¹³⁹ predam – bojim se

¹⁴⁰ i haljinom svijetlom što je / kože u meni sve sam skrio – haljinom sam pokrio svu svoju kožu (da se ne vide satirske dlake)

Samo branduse i prhala
niz čelo inijem vilam vise,
a uz glavu s čela ozdala
roščići se moji vise.

Nu pod kose ako mnozi
lasno roge skrit umiju,
zašto i ovi moji rozi
kosami se ne pokriju?

Sa svom moći i kreposti¹⁴¹
uvlačih ih, krih svudire,
nu svakako¹⁴² pravi i prosti
iz prama mi jošte vire.

Ali od ljudi i od žena
vidjet su oni na môj glavi
ko dva dubka usađena
zlatnijeh kosa u Dubravi.

Tim pohuljen bit nikako¹⁴³
s tega s' ures moj ne boji:
tko je ko ja lijep ovako,
svaka stvar mu dobro stoji.

U ovoj slavi, u ovoj dici
veseo idem na mû sriću,
nu i od vile u prilici
hrabren junak djelim biću.

Ah, da kako satirica,
mâ sumnjiva divja lada,
može nazret moja lica
u prilici u ovoj sada!

Skazan'je sedmo

ZAGORKO

O lijepa, o huda ku narav uresi
da pokoj od truda srdačcu mom jesи,

¹⁴¹ *krepost* – snaga

¹⁴² *nu svakako* – ali svejedno

¹⁴³ *nikako* – nekako

eto ja izvan svih¹⁴⁴ ljetotom smamljen tvom
mlijeko psim a ostavih iman'je vukovom.

Tim gorki i ljuti ako plač i vaj moj
ne može ganuti na milos ures tvoj,
gani se, pravo je, veselo i rado
nesrećno na moje i pusto daj stado,
u gorkom mukan'ju koje te sveđ moli
da u smrtnom skončan'ju život moj ne boli.
A da ima ljudcki glas, još bi ti izreklo¹⁴⁵
moj tužni bitak vas, hud nemir, priko zlo.

Skazan'je osmo

STOJNA S SINOM ZAGORKOM I PASTJERIĆI MALI

STOJNA

Ja te ištem i glasim i zovem svudira,
a ti se za plasim¹⁴⁶ vilami otira.

Dubrave prik ove od stada ne bježi:
najpretlje ovnove vuku ti lupeži.

ZAGORKO

Neka idu ovnovi i ovce najbolje;
stadu me ne zovi, ni mi je past od volje.¹⁴⁷

STOJNA

Na kî te rasap toj, ludjače, nosi bijes?
Od vila ka je toj koja ti uze svijes?

¹⁴⁴ ja izvan svih – ja više nego itko

¹⁴⁵ A da ima ljudcki glas, još bi ti izreklo – odnosi se na stado

¹⁴⁶ plasim – silovitim, strašnim

¹⁴⁷ ni mi je past od volje – niti imam volju napasati stado

ZAGORKO

U ovemu, znaj, mjestu najljepšu, vil moja,
večeras nevjesta na stan ti vodim ja.

STOJNA

Na vrat ćeš ti i ta nevjesta hoditi.¹⁴⁸
Kô poče¹⁴⁹, mahnita', nemo' se sviditi!¹⁵⁰

ZAGORKO

Ja ne mljah¹⁵¹, majko mâ, da ćeš se ti smesti,
er ti ću sin doma odmjenu dovesti.

Ili ćeš¹⁵² ili ne, poda' se razlogu;
ovako bez žene ja stati ne mogu.

STOJNA

Mož derat samohoć za vilam obuću:
meni ga neće doć nevjesta u kuću!

Ćudi svijeh sadanjih nevjesta vrle¹⁵³ su:
ne misle nego o njih samomu uresu.

Vazda su na dvoru¹⁵⁴, a neka stan gine¹⁵⁵:
zlu mužu a goru svekrvi čâs čine.

Šestere, dedele, jeziče i sjaju,
i drugo ne želete neg da ih gledaju.

Za koris prioni, a vile ne dvori:
pusto nam razgoni stado vuk po gori.

ZAGORKO

Stado čuva' i brani od vučje ti sile!
Ja ću ures izbrani poć iskat mê vile;

¹⁴⁸ Na vrat ćeš ti i ta nevjesta hoditi – tj. izbacit će ih naglavce iz kuće

¹⁴⁹ Kô poče – kako si počeo

¹⁵⁰ sviditi – osvijestiti

¹⁵¹ mljah – mnjah, mišljah

¹⁵² ćeš – hoćeš

¹⁵³ vrle – zle

¹⁵⁴ na dvoru – vani

¹⁵⁵ gine – propadne

kad ište svak sebi dobar trg s ljubavi,
i meni jes trijebi činit što čine svi.

STOJNA

Ah, Zagorko, s neposluha
slidi tvoju čud zločestu!
Ja ču tebi nać očuha
prije neg meni ti nevjestu.
Nu ako ja danas s mē mile dragosti
vilami svijem čâs dobijem s lipostî?
Slika me ne vara, mâ dika n'je pala:
malo sam prestara, ali sam pristala.
Ovoga od mjesta nu ako najljepša
večeras nevjesta uzbudem jošte ja.

PASTJERIĆ PRVI

Ostaj zbogom, majko mila!
Od tebe ćemo i mi poći
za ukrasti kôj od vila
sladak nami celov moći.

PASTJERIĆ DRUGI

Za moć izet meda, čela
ja ne hajah da me uije,
i toj nosim za čas gdi je;
mâ Biserka s drugam sjela.

PASTJERIĆ TREĆI

Stoklasu ovu, ku zrelijeh
nanizo sam kupjenica,
nosim oči veselijeh
gdi sja sunce, mâ Danica.

PASTJERIĆ ČETVRTI

Vrapca ovega, kî se vabi
s najdaljega¹⁵⁶ meni puta,

¹⁵⁶ kî se vabi s najdaljega – koji je donesen izdaleka

Miocí daću, kôj me ugrabi
jučer silom mati iz skuta.

PASTJERIĆ PETI

Šturka u ovoj kajpi od žice,
kî po svu noć šturi i poje,
donio sam ja za moje
male, ko ja, pastirice.

STOJNA

Još biste sad i vi, brečadi od sise,
po ovoj Dubravi za vilam digli se!

PASTJERIĆI

Nam su drage lijepe vile:
iz njedar nam dunje daju,
na tance nas vode mile
i njegajuć celivaju.

Skazan'je deveto

JELJENKA SATIRICA priobučena u pastira

Ah, plemkinje prike vile,
trag vam proklet i namira!
Vi mi ste se učinile
priobući u pastira,
da prije harba ova jaka
onoj od vas srce iskine,
s ke moj život bez Divjaka
čezne i u mraznoj sumnji stine.

O Divjače divje čudi,
plemenite t' vile mrze;
lele temu tko ih žudi
ter ga uzda njih zavrze.

Od bojazni ti si njimi,

er te zviri svaka scijeni;¹⁵⁷
 a s roščići ljuvenimi
 mjesec mladi svud si meni.

O mlađahni moj mjeseče,
 sini ljubi tvojoj, sini!
 Kuda zađe, gdi uteče,
 drag pokoju moj jedini?

Što ugleda, cića česa
 vilinja ti 'e slika draga?
 Bez naprave, bez uresa
 ljepota je prava naga.

Vedru svjetlos nebo odkriva
 bez odjeće od oblaka,
 a ljepotom čistom siva¹⁵⁸
 bez naprave žena svaka.

Ali vidim, što njekada
 bog nam Lero prorokova,
 promijenila da je sada
 vilam ures Dubrava ova.

Er sad u'edno sve mladice
 za napravu njih najdražu,
 kô divjačne satirice,
 do pupka se gole kažu.

Tim da ih slidom slide i želete,
 nije čudo, divji ljudi:¹⁵⁹
 otkrivene prsi bijele
 tko da gleda, a ne žudi?

Nu će ruke sad mê ove
 prikijem¹⁶⁰ vilam ukazati
 s golim prsim što 'e mužove
 gorskijem ženam prigrabljati.

¹⁵⁷ *er te zviri svaka scijeni* – jer te sve smatraju za zvijer

¹⁵⁸ *siva* – sjaj

¹⁵⁹ *divji ljudi* – satiri

¹⁶⁰ *prikijem* – zlim

Činjen'je treće

Skazan'je prvo

DIVJAK SATIR, JELJENKA SATIRICA I SKUP PASTIRA

DIVJAK

Vas sam pribjen, još me tira
kleta sila po ovoj strani.
Je li gdi tko da od pastira
mene lijepu vil obrani?

PASTIR PRVI

Stigni, sreti, drži, uhvati,
ne daj naprijed, ne propusti;
udri, udri, da pod bati
grdi satir dušu pusti!

JELJENKA

A tko je ovo, u haljini
tko od vile sad proteče?¹⁶¹
Ako zlo vam ke ne čini¹⁶²,
nije razlog da zlo steče.¹⁶³

PASTIR DRUGI

Kô ne čini zlo, ako je
gnusni satir grdnih dila
smio doć, krijuć slike svoje,

¹⁶¹ *proteče* – protrči

¹⁶² *ke ne čini* – koje ne učini

¹⁶³ *da zlo steče* – da dobije zlo, tj. da se s njim zlo postupi

među vile kako vila?

I da isprid nas bježat ne usta¹⁶⁴,
budući 'e ončas zaskočio,
Dubravci bi lijepoj s usta
celov silom ugrabio.

Nu čemu će sad besjede?
Tec'mo u mjesta za njim svaka,
po uvadici da ne ide
zlom satiru zloba ovaka.

SATIRICA

I meni ih je slidit sila,
da što misle ne učine;
zasve opak, ne bih htila
moj nevjernik da pogine.

Skazan'je drugo

GORŠTAK SATIR

Niz strane, niz polje, pustijem gorami,
Divjače, biž bolje i prida' nogami!
Bez smijeha tko pazit sad ludos može tvu,
grd satir priobrazit u vil se gizdavu,
i ko vil u odjeći sred vila inijeh poć,
da nitko, scijeneći, poznat ga neće moć.

Nesvijesti velike s uresne htjet sile
satirske prilike priobražat u vile!

Zaman se čini sve i lijepi i maže:
grdoča s naprave grđa se ukaže.

Polje se, gora i lug ludosti tvôm čudi:
tamaša, smijeh i rug osta ti svijeh ljudi.

Nu tako sad pleća vukući pribjena
sudi sam čija veća ljepos je vidjena.

A još bi ovi dan kako snijeg od lani,

¹⁶⁴ ne usta – ne uze, ne poče

da između svijeh jedan pastir te ne brani.¹⁶⁵

Srce te i snaga ovega odrva
između tojaga teškijeh i drva.

Nu neka on huka, smijat ču ja se i za nj:
glumac sam, a Vuka poslô sam po bubenj.

Na pir ćemo obadva večeras u selo,
da se igra, uživa i stoji veselo!

Skazan'je treće

LJUBDRAG STARAC

Zlo se tiskat bez jakosti
tko 'e nekrepka, ko ja, stupa:
jedva izvukoh stare kosti,
i izkopah se svih iz skupa.

Ah, kâ čeljad, mnoštvo koje
sabralo se sa svijeh strana:
i star i mlad, svak došô je
na slavljen'je blaga dana.

Sve su vile, svi pastiri
s vrstom svakom žena i ljudi,
i gorani i satiri
doteckli su odasvudi.

Ali se je ockvrnila
svetkovina plemenita:
najljepša je dana vila
najgrđemu s tamna mita.

Blažen pastir slavni od Ide¹⁶⁶
ki zasljepljen ne bi od zlata
neg po čistoj pravdi otide
da 'e ljeposti ljepos plata.

A oni proklet s koga izlaze

¹⁶⁵ Bio bi kao lanjski snijeg (ne bi te više bilo), da te nije obranio jedan pastir.

¹⁶⁶ *pastir slavni od Ide* – Paris, koji je odgojen na planini Ida iznad Troje (danasa *Kaz Dagh* u Turskoj), koja se često spominje u starogrčkim mitovima, i koji je upravo na toj planini dao jabuku s natpisom "najljepšoj" Afroditi, koja mu je obećala Helenu, što je bio povod Trojanskom ratu

na dan blag nam plačne kobi,
tko lipostí lipos vaze,
a za zlato da grdobi!

Proklet i oni tko najprije
za izet zlato, zemlju izdube,
kad cić zlata najvrednije
običaji se u nas gube!

Po zakonu dat se imaše
lijepa Dubravka i gizdava,
sred Dubrave komu naše
u ljepoti 'e prava slava.

Miljenko je imô mili
steć Dubravku cić lipote,
nu se ukloni zakon sili:
grd ju pastir zlatom ote.

Tim su smeće srca moga
da na mjestu ne bi ovomu
Tko Grdanu bogatomu
smio se oprijet cića toga.

Ali mene većma smeta
Miljenkova uspomena,
komu 'e bila od djeteta¹⁶⁷
još Dubravka narečena.

On nju žuđe, i ona njega
okom gleda vazdan blazim,
i glas danas puka svega
vjerenicim zvaše drazim,
kad iznenad sa svijeh strana
začuh opet gdi svi glase
da Dubravka za Grdana
bogatoga vjerila se.

I Miljenko ču sa mnome
tko mu ugrabi vjerenicu,
i od muke svenu u licu
i zamuknu mramorkome.

I od žalosti i od jada
tu stat veće nijesam mogô,
razmišljajuć na što sada
zločestvo nas vodi mnogo,

¹⁶⁷ od djeteta – još kao dijete

da na blag dan od slobode
jes tko zlatu još robuje,
i da sila s prike zgode
nad zakonim gospoduje.

Nu tko tužan ovo izhodi?
Po prilici¹⁶⁸ Miljenko je:
za dubje ču skrit se odi,
za čut ke su misli svoje¹⁶⁹.

Skazan'je četvrto

MILJENKO *sam*

Najljepša se vila daje
najgrđemu u prilici!
Ke ufan'je veće ostaje
nami, o verni ljubovnici?

Ljubav, vjera, služba, lipos
i običaji i zakoni,
sve bi zaman: jaču kripos¹⁷⁰
grda u zlatu nemam doni.

Da li, oh jaoh, za Grdana,
najgrđega od pastijera,
mâ Dubravka segaj dana
najljepša se vila vijera?

Mâ Dubravka? Kako moja,
ako 'e družijem dana sade,
da moj život, kî 'u dostoja,
ko prisječen dub, jaoh, pade?

Krotku ovčicu, mirnu i blagu
vuk u gore strašni uvuče,
i n'je toga smijen'je i snagu
tko bi ukazô; jaoh, svi muče!

Ja ču gledat na mî oči?...
Neću! Ne, ne, razlog nije

¹⁶⁸ Po prilici – po izgledu

¹⁶⁹ svoje – njegove

¹⁷⁰ kripos – snagu

da tî ga oblak sred istoči
svijetlo sunce me prikrije.

Da što čekam, što li pazim?
Razdijeljen sam s dragom vilom.
Što grdobu ne porazim
kâ mi život grabi silom?

Pr'je smrknutja dana ovoga
dni imaju bit satreni
ili moji, ili onoga
tko moj život grabi meni.

Skazan'je peto

DIVJAK SATIR I JELJENKA SATIRICA

DIVJAK

Pastiru, hvala ti, ubjen bih ja bio,
na pomoć da mi ti ne budeš prispio.

Kaži mi tve ime, da mi te ne zabit;¹⁷¹
er ču ti sve vrime životom držan¹⁷² bit,
zasve da ističe¹⁷³ oku se mom sade
da imaš naličje¹⁷⁴ od divje mē lade.

JELJENKA

Ako imaš, kô reče, domaću tvu drugu¹⁷⁵,
kud stupaj tvoj teče za vilam po lugu?

DIVJAK

Ćudina opaka i njeka pusta bijes
uzrok su da svaka vila mi nosi svijes.

¹⁷¹ ne zabit – ne zaboravit

¹⁷² držan – dužan

¹⁷³ ističe – čini

¹⁷⁴ da imaš naličje od divje me lade – da nalikuješ mojoj divljoj dragoj

¹⁷⁵ domaću tvu drugu – suprugu, ženu

JELJENKA

Za čudo ne scijenim, bez svijesti čim hodiš,
da tako s pribjenim kostim se nahodiš.

Napravlja' se¹⁷⁶ i resi i čini sve što hoć',
da¹⁷⁷ satir ti nijesi koji se skrit nije moć.

Vrzi tja cić tega neslične¹⁷⁸ odjeće:
satira divjega pitoma vil neće;
k ljubi se povrati, od ke se odijeli,
koja te gledati u slici tvój želi.

Ohaj se od vila, ke ti su s prikora:
ljubovca tva mila vapi te iz gora,
i još čut neć' ti glas ni poznat lipote,
a ona bi danas koja te smrti ote.

DIVJAK

Ah, gdi 'e, da ju slidim, ljubi ma večeras?
Ja ovdi ne vidim druzijeh izvan nas.

Na obranu moju bi, pastiru, ti jedan:
samomu ja tebi držan sam ovi dan.

JELJENKA

Da, da sad izide t' tva ljubi, bi li ti
htio samu nju slidjet, vile ine pustiti?

DIVJAK

Vile odsad, pače sjen mrzeća 'e meni njih:
sramotan ja i bjen danaska s vila¹⁷⁹ bih.

Ah, Lero Lerjane, veliki bože naš,
priko ove kad strane s vilam mene ugledaš,
na vrat me niz strmu liticu obori,
zajaz' mnom u grmu vučji glad najgori!

Ah, da sad ljubi ma izide odkuda,
ona bi bil' sama sva moja razbluda.

¹⁷⁶ Napravlja' se – napravlja se, tj. dotjeruj se

¹⁷⁷ da – jer

¹⁷⁸ neslične – neprikladne

¹⁷⁹ s vila – zbog vila

Pastiru, kaž' mi tim jeda ju gdi vidi,
da hrlo priletim sred klisura i hridi.

JELJENKA

N'je dalek, ovdi je ljubovca sad tvoja:
ruho ovo, ke krije tebi nju, mećem¹⁸⁰ ja.

DIVJAK

Što sad oči moje paze?
Jeljenka ovo mā je vila
ka, da mene ne poraze,
pastijerom me obranila?

A ja zdiram, a ne svlačim,
neprilične ove odjeće,
i vile i njih ruha tlačim,
tebi samoj vjeran veće.

Nadaleče, nadaleče,
Podbrogatke vile prike,
teško i lele temu uvike
tko u brijeme¹⁸¹ od vas ne uteče!

Ah, za drugih kô ču moći¹⁸²
igda ostavit tu lipotu,
gdi samom sam tvom pomoći,
moj životu, u životu?

Ti me peci, ti me vari
i na volju tvoju kuha':
napravom me ne privari
n'jedna vila lijepa ruha.

Da se u dušu njeke stave
vratit tuđe, što ih slavi,¹⁸³
ostale bi bez naprave
kako suh panj u dubravi.

Nu hod'mo i mi gdi svi hode
od najljepšijeh čuti vjeru,

¹⁸⁰ mećem – odbacujem, skidam

¹⁸¹ u brijeme – na vrijeme

¹⁸² za drugih kô ču moći – zbog drugih kako ču moći

¹⁸³ Da se u dušu njeke stave / vratit tuđe što ih slavi – da se neke po duši sjete vratiti tuđe što ih čini lijepima

na dan ovi od slobode
zahvaliti bogu Lero,
kad nas oba svom kriposti
vlas njegova 'e slobodila,
tebe od moje nevjernosti,
a od pricijeh mene vila.

Skazan'je šesto

BRŠTANKO, LJUBDRAG I GLASNIK

BRŠTANKO

Ter viđe ti sada, Miljenko gdi teče,
ili inim da smrt da, ili on da je steče?
Teške su pogube odsvud ga pritisle;
nu mali, kî ljube, što ima doć, misle.¹⁸⁴
N'je slike zaisto grdoba grdobi,¹⁸⁵
ma zlato ono isto kijem lijepu vil dobi
imaće moć i vlas toliko veliku
za podat večeras Miljenku smrt priku.

LJUBDRAG

Razbiram i ja to svaki čas u meni,
da moć tu ima zlato, ostajem smeteni.
Ah, prikor u dugu tamnilu neznan'ja
cić zlata drug drugu ko rob se da klan'ja!
Biće od svijeh suđeno, ako se odredi
da Miljenko općeno veličanstvo uvrijedi.¹⁸⁶
Svačija tim ruka bit mu će na poraz:
na smrt ga će od puka osudit svega glas.
Tim njegovu smrt istinu
sa mnom odsad plači i cvili,

¹⁸⁴ nu mali, kî ljube, što ima doć, misle – no malo onih koji su zaljubljeni razmišlja o onome što ima doći (o posljedicama)

¹⁸⁵ N'je slike zaisto grdoba grdobi – nejasan stih: grdoba grdobi nije slična

¹⁸⁶ Biće od svijeh suđeno, ako se odredi / da Miljenko općeno veličanstvo uvrijedi – svi će ga osuditi ako se utvrди da je Miljenko uvrijedio veličanstvo (valjda suce ili vlast)

misleć kako pastir mili
cić grdobe zlatne izginu.

O Miljenko, vjerenikom
čim večeras svak te pazi,
jaoh, s neharnom zgodom prikom
nemila te smrt porazi!

GLASNIK

Tko ovo sada nepravedno
s Miljenkove smrti cvijeli,
kad vaskolik puk se ujedno
š njim raduje i veseli?

LJUBDRAG

Što spovijedaš, o Radmile,
pravi je uzrok nami od cvila:
najgrđemu s prike sile
najljepša je dana vila.

I Miljenko cića toga,
kî Dubravku sam¹⁸⁷ dostoji
ko najljepši mjesta ovoga,
ako n'je umro, za umrijet stoji.

GLASNIK

Kî plač, kâ smrt? Miljenko je
zdrav, živ, veseo, čestit svime:
smirio je želje svoje,
Dubravka je lijepa š njime.

Vjerenik je on izbrani
na ovi blag dan u Dubravi:
vile, pastiri i gorani,
svak ga slidi, svak ga slavi.

BRŠTANKO

On vjerenik Dubravčin je
ka se vjeri za Grdana?

¹⁸⁷ *sam* – jedini

Čut nam čini¹⁸⁸, kî način je
bio toj zgodi segaj dana.

GLASNIK

Od pastira družbe naše
do najmanjijeh pastirica
vjerenic se Grdan zvaše
a Dubravka vjerenica.

I redovnik bješe tima
u Lerovu crkvu¹⁸⁹ uljezô,
da bi od vjere među njima
vijeku vječni vez zavezô.

Svetilište¹⁹⁰ on najprije
po običaji davnjoj čini:
"Hoja, Lero, Dolerije!"
vapijaše vas puk ini.

Jaganjić se bez biljega
u žeravi živoj spraži
i, što rađa zemlja, od svega
prikaza se plod najdraži.

Ali na ognju plam potamni,
pod nami se tle ustrese,
crkva od groma bukom zamni,
a stup Lerov¹⁹¹ znojaše se.

Na ovo čudo vas puk stoja
ko zapanjen, ter ne prista¹⁹²
Dolerija, Lero i Hoja
zvat na pomoć segaj mista.

Nu što imena od tih veće
bogova se od nas zvahu,
trešnje¹⁹³, buke i od smeće
huđa zlamen'ja izhođahu.

Nu čim svač'ja lica blide
i svak trepit ne pristaje,

¹⁸⁸ Čut nam čini – daj nam čuti, reci nam

¹⁸⁹ crkvu – hram

¹⁹⁰ Svetilište – žrtvu

¹⁹¹ stup Lerov – Lerov kip

¹⁹² ne prista – ne presta

¹⁹³ trešnje – potresi

eto Miljenko u crkvu ide,
izvan sebe ko vas da je.

Na došastje Miljenkovo
prista trešnja, gromnja umuknu,
prosvjetljen'je oganj novo
uze i u čis plamen buknu.

Bog razvedri Lero sliku
i, da vidi mladi i stari,
nje lijepu ljubovniku
u obraz jedan zrak udari.

Svak to uze za zlamen'je
da vlas višnja to učini,
da Miljenko sadružen je
lijepoj Dubravci, a ne ini.

Tim vaskolik puk se uzbuni
i zavapi u sve glase
da se volja božja ispuni,
dočim lijepu lijepa dâ se.

Iz ruka se tako ote
Grdanovijeh lijepa vila
i dâ komu cić lipote
nje pristoji ljepos mila.

Tim Miljenko sad, veseliji
i čestitiji neg ikada,
lipos dragu ku sved želi,
kad manje ufa¹⁹⁴, steče sada.

LJUBDRAG

Poznam i to, rijet je trijebi,
vrh vladanja svijeh na svitu
da vladalac višnji s nebi
ima pomnju posobitu.

Da se on danas ne nadkloni
vrh Dubrave ove naše,
po tle iđahu svi zakoni,
sloboda se satiraše.

¹⁹⁴ kad manje ufa – kad se najmanje nadao

GLASNIK

Ali eto gdi skače k nam kolo satira:
poznat je kuhače i glumce od pira.
Na gozbe sve naše oni su sved zvani,
er bez njih tamaše ni smijeha nigdi nî.
Nu veće svatovi kupe se na pospjeh:
u svadbu ho'te i vi! Sve što znah, sve vam rijeh.
Brštanko, tebe sam prvijencom¹⁹⁵ došô zvat,
a Ljubdrag nad svim nam obran je stari svat.

Skazan'je sedmo

GORŠTAK, VUK DIVJAK, SATIRI, JELJENKA SATIRICA I SKUP PASTIRA

GORŠTAK

Zapekle se od družine
pečenice bijehu sočne,
a to da se bolje pine¹⁹⁶,
kad obilna gozba počne.

Da kad kuša slad mila se
od jestoske i od pitja,
svačije srce razigra se
ćuteć miris draži od cvitja.

Da zažare i obesele
i lica se i pogledi,
i da u smijehu slađe vele
i u radosti svak besjedi.

Da razlike igre igraju
i skladne se pojnu pjesni,
mladi i stari uživaju
siti, pjani i obijesni.

¹⁹⁵ *prvijencom* – za kuma

¹⁹⁶ *pine* – pijucne, popije

SKUP

Igra' kolo, skoč'mo bolje
 svak se kaži dobre volje!
 Na pir, na pir hod' svak hrlo,
 spravi trbuh, čisti grlo,
 da se ije, da se pije,
 Hoja, Lero, Dolerije!

GORŠTAK

Žarka kaplja dobra vina
 nebeska je mana istina¹⁹⁷,
 sred ljuvena slatka piva
 češće griska' i celiva'.
 Na pir, na pir, da se ije,
 Hoja, Lero, Dolerije!

VUK

Kapun pečen svijetla lica
 i ljuvena jarebica,
 ko najlepše segaj mjesta
 zet nami su i nevjesta.
 Na pir, na pir, da se ije,
 Hoja, Lero, Dolerije!

GORŠTAK

Ah, što slađe može biti
 nego jesti sved i piti:
 zdravje, snaga, život, bitje
 jeden'je je nami i pitje.
 Da se ije, da se pije,
 Hoja, Lero, Dolerije!

DIVJAK

Sve je spravno, sve gotovo
 u čas dobar vesel'je ovo:
 glumče, bubenju, udri! Gdje ste?

¹⁹⁷ *istina* – istinska, prava

Evo zeta i nevjeste!
Da se uživa, igra i smije,
Hoja, Lero, Dolerije!

Skazan'je osmo

MILJENKO, DUBRAVKA, REDOVNIK, SKUP PASTIRA I VILA

SKUP

Hod', od pira bože, hodi,
igre mile s nami vodi,
združi, sjedini
pod pjesni medene
ove ljuvene.

REDOVNIK

Vjerenici obrani dostoјno nad sve ine
kroz ures izbrani ljepote istine,
na ugodan, na skladan vez slatki od vire,
sloboda na blag dan čim skupi pastire,
nebo vam odzgori vjeru ovu svjedoči
i vrh vas otvorи od zvijezda sto oči,
skladno svi jezici sred ove Dubrave
da u časti i dici hvale vas i slave.

MILJENKO

Evo uza me moga dobra,
evo uza me moga blaga,
evo lijepa, evo draga,
ku moj život služit obra.

DUBRAVKA

O prislakto, o jedino
drago ufan'je, željno meni!

O uresu moj ljuveni,
noći moje sunce istino!

SKUP

Hod', od pira bože, hodi,
igre mile s nami vodi,
združi, sjedini
pod pjesni medene
ove ljuvene.

MILJENKO

Eto dođe željno vrijeme,
lijepi raju duše moje,
da snijeg puti rajske tvoje
grlim rukam ognjenijeme.

DUBRAVKA

Ja sam ona ke lipotu
verno ljubi, dvorno slavi,
o gizdava mā ljubavi,
o jedini moj životu!

SKUP

Hod', od pira bože, hodi,
igre mile s nami vodi,
združi, sjedini
pod pjesni medene
ove ljuvene.

MILJENKO

Oba smo u cvit od mladosti:
hod'mo na što srca žude,
na ljuvene na razblude,
na celove, na radost!

DUBRAVKA

Daj, da veće hodi k meni,
na medene igre hrli:
ah, celivaj, miluj, grli,
drag pokoju moj ljubljeni!

MILJENKO

Čim raskoše tve razbira,
zameta se srce u lasti.

DUBRAVKA

U tvojoj sam, dušo, vlasti:
uzmi što hoć' bez ozira.

SKUP

Hod', od pira bože, hodi,
igre mile s nami vodi,
združi, sjedini
pod pjesni medene
ove ljuvene.

Skazan'je deveto

REDOVNIK IZ CRKVE S INIJJEM PASTIRI

REDOVNIK

Pastiri, pokli sví i riječima i djeli¹⁹⁸
sva smo veće u crkvi činjen'ja dospjeli¹⁹⁹,
još vršit trijebi je, da se blag dan resi,
što činit ostaje pod vedrijem nebesi.

Iz svijeh tijem ustí u skladu jedan glas
ovako izusti i klikni večeras:
"O lijepa, o draga, o slatka slobodo,

¹⁹⁸ *djeli* – djelima

¹⁹⁹ *dospjeli* – dovršili

dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô,
 uzroče istini od naše sve slave,
 uresu jedini od ove Dubrave,
 sva srebra, sva zlata, svi ljudcki životi
 ne mogu bit plata tvôj čistoj lipoti".

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
 dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

REDOVNIK

Svak redom dar ovdi kî ima najdraži
 sad našoj slobodi čestitoj prikaži.
 O svijetla božice, eto i ja na tvu čâs
 najprvi sej ptice puštavam večeras,
 da, kô²⁰⁰ one steru krila
 sad slobodne svud po nebi,
 i sloboda prostre mila
 sej Dubrave glas po tebi.

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
 dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

MILJENKO

Milosna, jedina božice svijeh strana,
 tebi u dar maslina od mene 'e podana,
 da, kô u miru uz vil moju
 željen'je se mî ispuni,
 tako vlas tvâ da u pokoju
 čestitijem nas vijencom kruni.²⁰¹

²⁰⁰ kô – kako

²⁰¹ Prvi stihovi *Jedupke*:

Višnji gospod, gospodične,
 čestitijem vas vencem kruni,
 i želin'je vaše izpuni,
 er ste suncu sve prilične.

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

DUBRAVKA

Ovi cvit rumene i lijepe ružice
primi sad od mene, o lijepa božice,
da, kô ona cvijetju ostalom
sadružena ures dava,
tako slavom tvôm i hvalom
da 'e hvaljena i mâ slava.

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

ZAGORKO

Slobodo ugodna, uzdahe, plač i vaj
od mene slobodna na tvu čas primit haj,
da, kô se oni sad od mene
zajedno s rikom²⁰² suza dile,
da se odijele i spomene
od mî prike tako vile.

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je do...

DIVJAK

Slobodo, odveće ugodna svakomu,
primi ove odjeće vilinje za čas mû,
da, kô š njima sve ludosti
i taštine zdrijeh i skinuh,

²⁰² rikom – rijekom

tako da opet s tvôm kriposti
vik²⁰³ ne svežem što prikinuh.

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

JELJENKA

Slobodo, pogleda' na mene odizgar,
i ovi kus meda htjej primit za drag dar,
da, kô sladak bez primjese
med je sobom po naravi,
nad svijem ke se tuđijem rese
tako i ljepos da mâ slavi.

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

VUK

Slobodo jedina, na tvu čâs sasma rad
čašu ovu ja vina naslužih punu sad:
čini, kô si ti utjeha
Dubravi ovoj na sem sviti²⁰⁴,
da i čašica ova od smijeha
meni je ures vjekoviti.

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

GORŠTAK

Slobodo, za malu tvoju čâs ne primi
ovu mû sviralu skladnu ovdi nad svimi:

²⁰³ *vik* – nikad

²⁰⁴ *na sem sviti* – na ovom svjetu

neka uvik svi pastiri
i sve vile prigizdave
tance vode gdi ona sviri
u dan ovi sred Dubrave.

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

PASTJERIĆ 1

Slobodo, i ovi košićić pun kriješa
među inijem darovi od mene izmiješa',
a to, er ču ja ufati
da mi od tebe pomoć doć će
i da mi ćeš opet brati,
dokle uzrastem, s dubja voće.

PASTJERIĆ 2

Sira ovo što mati ručku mi jutros da,
slobodo, podati tebi ču ja sada,
a to, i ja unaprijeda
neka budem tvojom vlasti
sira, masla, mlijeka i meda
slobodnije majci krasti.

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

REDOVNIK

Sad, nebo, usliši, usliš'te, bogovi,
što u glas najviši na dan vas molju ovi,
i ti, kâ iz ruka svih primi darove
proz ma usta od puka svega čuj molbe ove:
Eto vile prigizdave
zlatne prame cvijetkom rese,
a goranin divji izljeze

s vijencem bornim²⁰⁵ oko glave.

Eto pastijer sred livada
pod svirôku pjeva svoju;
eto u miru i pokoju
dva najljepša ljubav sklada.

Dubrava ova slavna svudi
opet zelen svu 'e primila;
opeta se razgojila
u pokoju kî svak žudi.

Bez oblaka u vedrini
vrhu nje se nebo kaže,
tihi vjetric u njoj draže
dzorne hlatke čuti čini.

Skladni puci, mirna sela,
travna polja, doba ugodna,
pune njive, dubja plodna,
rojne čele, stada cijela.

Tim pospješno, moji mili
kî resite ove strane,
u slobodi slatkoj stane
čim ste u miru obljudibili,
u jedinstvu, u ljubavi
neka draži dan izlazi,
ovdi našim skladnim glasi
sloboda se draga slavi!

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô,
uzroče istini od naše sve slave,
uresu jedini od ove Dubrave,
sva srebra, sva zlata, svi ljudcki životi
ne mogu bit plata tvôj čistoj ljepoti!

²⁰⁵ *bornim* – od bora

Metodički instrumentarij

dr. sc. Jelena Vignjević

Odgovori na pitanja

- Drama u stihovima, pastorala *Dubravka*, ti je sada poznata. Osvrni se na njezinu strukturu. Na koliko je činova (*činjenja*) podijeljena radnja *Dubravke*? Koliko je prikaza (*skazanja*) u svakom činu? Prvo skazanje prvog činjenja, Radmiov iskaz praćen refrenima skupa, možemo razumjeti kao prolog i sažetak radnje (I, 57-80):

Ali suncem iz istoči
Dubrava ova ne svaniva, –
o Dubravko lijepa, iz oči
tvojih nami bio dan siva.

Tvu ljepotu od svijeh višu
svi pastijeri da prije vide
žude i žele i uzdišu,
i svuda te slidom slide.

Tim svi danas doletjeće
gdi tva sjaju suncem lica,
jeda komu s blage sreće
budeš draga vjerenica.

Doće, da gork trud rasladi
kon uresa tvoga slavna,
i Miljenko pastijer mladi
ki te verno služi odavna.

Dva mila ova, o Ljubavi,
tva sjedini slatka sila
na dan ovi u ki slavi

sloboda se naša mila.

Združ' s Miljenkom ti pastirom
lijepu Dubravku i gizdavu,
i obeseli srećnjem pirom
nas i našu svu Dubravu!

Iz tih stihova zaključi – Gdje se zbiva radnja? Tko su glavni sudionici? Što je središnji događaj?

- Ova je drama pastoralna. U njoj se ostvarilo pastoralni primjereno razrješenje – sretno vjenčanje zaljubljenih Dubravke i Miljenka. No, na putu do toga bilo je prepreka. Kojih?
Jesu li prepreke otklonjene ljudskom ili božanskom moći?
- Radnju ove pastirske drame moguće je razumjeti i na drugoj, alegorijskoj, razini. Dubrava u kojoj se radnja zbiva prostor je idilične prirode, dubove šume, zelenog hrašća (*dub* – praslavenski izraz za hrast). Moguće je taj prostor razumjeti kao alegoriju Dubrovnika – idealne države utemeljene u platonском konceptu ostvarenja ideje dobra u pojedincima i u zajednici. Možemo alegorijsko razumijevanje približiti onodobnim društvenim i političkim okolnostima pa u Dubravi vidjeti onodobni Dubrovnik – državu nad kojom vlast ima vlastela, tj. plemićki stalež, plemstvo. U tom kontekstu možemo i svakom od likova pridružiti alegorijsko značenje. Svakom od mogućih alegorijskih značenja pridruži pripadajući lik iz dramske radnje u ovakvoj tablici ili crtežom.

lik	moguće alegorijsko značenje
	dubrovačka sloboda, bogatstvo, ljepota i vlast
	dubrovačko plemstvo koje po tradiciji ima vlast
	imućni dubrovački građani koji žele izboriti pravo na vlast

NAUČI, TO JE VAŽNO

ALEGORIJA (grč. ἀλληγορία, slikovit govor) – retorička figura kojom se kakvu prikazu pridaje vrijednost različita od doslovne.

ANTITEZA (grč. ἀντίθεσις, opreka, suprotnost) – figura koja suprotstavlja, ali ujedno povezuje dva izraza ili pojma (npr. dobro i zlo) u rasponu jedne riječi, fraze ili rečenice, stiha, strofe ili pjesme.

ODGOVORI NA PITANJA

- Osvrni se na drugo skazanje prvoga činjenja u kojem razgovara-ju Ribar i Radmio (I, 109-134):

Primorja naša sva u ništa sila zbi:

Dubrava sama ova vlada se po sebi.

Po njih svijeh srdita zvijer trči i rži,
i grabi i hita i u noktijeh sve drži.

Ovdi čut zle zvijeri ni inoga glasa nî
neg što sam žuberi tih slavic na grani.

(...)

Toliko 'e vladan'je silno u nas, da se ti,
žena, djeca, iman'je ne možeš tvoj rijeti.

U mjesti je ovemu slobode čestit dar:
svak sebi i svemu svomu je gospodar.

Razlog, pravda i mjera svemu je zlato u nas,
prodava na nj vjera, život se, duša i čâs;

duša i čâs ovuda ne ide za platom,
ni mjere u suda pritežu pod zlatom.

(...)

Tijem teško nam svime i lele vrh svega
pod jarmom teškime gospostva tuđega,
a blago svijem vami kî ončas s poroda
slobodni i sami sebi ste gospoda.

U Ribarevu govoru pronađi odgovore na sljedeća pitanja: Odakle je Ribar? Pod čijom je upravom u 17. stoljeću Dalmacija (»Primorja naša sva«)? O kome Ribar govori spominjući srditu zvijer koja u noktima sve drži?

Život тамо (у Далмацији) и живот овдје (у Дубрави) пјесник износи користећи се антитезом – омилјеном барокном стилском фигуром. Што све споминje? Наведи разлике између живота тамо и овдје у приложенoj табели или усмено.

tamo	ovdje

- Ribar ostaje у Dubravi i hvali njezinu plemenitost stihovima (I, 155-166):

O Dubravo, slavna svima
u uresu slobodnomu,
lijepa ti si mojijem očima,
draga ti si srcu momu.

U veseloj ovoj sjeni
od čestitih tvojih grana
provesti je milo meni
dio najdraži mojijeh dana.

Tim raspinam mreže moje,
i u zavjet vješsam vrše
na zeleno dubje tvoje,
po kom blazi vjetri prše.

- Sretnim завршетком – вjenčањем Dubravke i Miljenka – у Dubravu se opet враћа red. Puk – skup – слави то ријечима:

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô,
uzroče istini od naše sve slave,
uresu jedini od ove Dubrave,
sva srebra, sva zlata, svi ljudcki životi
ne mogu bit plata tvôj čistoj lipoti.

Taj je tekst danas poznat kao *Himna slobodi*. Nauči ga napamet! Himnom slobodi tradicionalno se otvaraju Dubrovačke ljetne igre. Gundulićeve je stihove uglazbio Jakov Gotovac.

Pogledajte i/ili na Youtubeu koju od izvedaba Himne slobodi pri otvorenju Dubrovačkih ljetnih igra, npr. onu iz 2013.

<https://www.youtube.com/watch?v=TGyyUmr5Udk>

NAUČI, TO JE VAŽNO!

PASTORALA (lat. *pastoralis*, pastirski) naziv je za pastirsku dramu ili pastirsku igru, oblik koji se pojavio u talijanskoj književnosti XVI. stoljeća. Radnja pastorale odvija se u idiličnom ambijentu, u kojem pastirice i pastiri, slaveći moć ljubavi i povratak proljeća, predstavljaju renesansni ideal povratka pravomu redu i životu, daleko od dvorske i gradske izopačenosti.

Književni je i estetski uzor te vrste djelo Torquata Tassa *Aminta* (napisana 1573., objavljena 1581.). Prvi hrvatski prijevod *Aminte* načinio je dubrovački pjesnik i prevoditelj Dominko Zlatarić, 1580., godinu dana prije objavlјivanja izvornika, prema rukopisu. U nas su osim prijevodâ nastala djela s izraženim lokalnim elementima. Najpoznatije su pastorale u starijoj hrvatskoj književnosti *Tirena* (izvedena 1548.) Marina Držića i *Dubravka* (izvedena 1628.) Ivana Gundulića.

RAZMISLI I STVARAJ

- Lik koji u Dubravu unosi pomutnju, Grdan, nije u drami tjelesno prisutan. U skladu sa zbivanjem i s imenom lika zamisli njegovo otjelovljenje. Nacrtaj Grdana ili ga detaljno opiši u pisanim ili usmenim obliku.

Svoj likovni doživljaj Grdana možeš prikazati u obliku postera.

U izradi postera pomoći će ti digitalni alat **Canva**, dostupan na poveznici: <https://www.canva.com/create/posters/>.

- Pogledaj opet novčanicu od 50 kuna. Na njoj je lik slavnoga pisca, ali I Knežev dvor. Istraži kako su međusobno isprepleteni Gundulićeva *Dubravka*, grad Dubrovnik i Knežev dvor. Načini esej ili govornu reportazu na temu »Gundulić u Dvoru i pred Dvorom«.
- Stihove *Himne slobodi* uglazbi ili ilustriraj po svojoj volji – oživi ih kojim suvremenim ritmom ili slikovnim prikazom.
- U pastorali su česti likovi pastiri, pastirice, vile i satiri. Satiri su šumski demoni s ljudskim likom i kojom životinjskom oznakom (zašiljene uši, rogovi, jarčev ili konjski rep i kopita). Obično su predstavnici raspuštena života i uživanja uz glazbu, ljubav i vino. I u pastorali *Dubravka* pojavljuju se satiri. Kako se zovu? Koje ljudske poroke Gundulić njima predstavlja? Načini usmeni, pisani ili likovni prikaz satira koji se u *Dubravki* pojavljuju. Možeš pronaći i fotografije koje bi, prema tvojoj zamisli satira, njih prikazivale.

Uz pomoć mrežnog alata **Canva** načini poster o satirima ili pripremi kraći scenski prikaz. U poster ili scenski prikaz unesi i tekst koji objašnjava, opisuje, tumači ta zamišljena bića. U izradi postera/scenskog prikaza može ti pomoći digitalni alat na poveznici: <https://www.canva.com/create/posters/>

Nadahnuće ti može biti ovaj prikaz satira:

Krešimir Zidarić kao Satir, *Tirena*,
Dramsko kazalište »Gavella«, Zagreb, 1959.
(redatelj Branko Gavella)

- Izdvoji ključne elemente dramske radnje u pastorali *Dubravka*, osmisli likovni prikaz glavnih likova (Dubravke, Miljenka i Grđana) ili kostime koji ističu njihove osobine, ili načini strip kojim ćeš prikazati tijek radnje.

Pritom ti može biti koristan digitalni alat **Pixton**:

<http://e-laboratorij.carnet.hr/pixton-udahnite-zivot-strip/>

Skupni rad i rad u parovima

- Razgovarajte u razredu na temu slobode, slobodnog čovjeka i slobodnog društva. Osvrnite se pritom na današnje poimanje slobode. Što vama znači slobodan čovjek? Obratite pozornost na pravila i bonton skupnog razgovora – poliloga. Možete razgovarati i u manjim skupinama, po četiri učenika, zapisati zaključke i predstaviti ih razredu.
- Organizirajte debatu Karl Popper ili World Schools formata. Teza može biti parafrazirana Gundulićeva misao:

Sloboda je najveća društvena vrijednost.

Na stranicama Hrvatskoga debatnog društva – <https://hdd.hr> – potražite više o debati, o spomenutim načinima vođenja debate te o materijalima za pripremu debate (<https://hdd.hr/materijali/>)

- U parovima osmislite intervju s pjesnikom Ivanom Gundulićem. Jedan učenik može biti novinar, a drugi pjesnik. Učenik novinar može mobitelom snimati intervju. Potom se učenici mogu zajedno osvrnuti na intervju i na usklađenost pitanja i odgovora s Gundulićevim životnim i literarnim vrijednostima.

Poticaji za daljnji rad

1. Gundulićeva *Dubravka* prvi put je izvedena za Feste svetoga Vlaha 1628. »prid Dvorom«, tj. ispred Kneževa dvora. Festa svetog Vlaha održava se 3. veljače, na Dan svetog Vlaha (sjeverniji hrvatski krajevi nazivaju ga sveti Blaž). Festa se održava i danas. Više o tome pogledaj i/ili poslušaj u petnaestominutnoj epizodi Dubrovačke televizije, *Dubrovački parac*, na poveznici:
<https://www.youtube.com/watch?v=h6Q0g0Uk-Io>
2. Više o Dubrovniku možeš dozнати u izvrsnoj dokumentarno-igranoj seriji *Republika*. Serija je nastala u produkciji Znanstveno-obrazovnog programa Hrvatske radiotelevizije, a sastoji se od šest epizoda i tematski obrađuje povijest Dubrovačke Republike od osamostaljenja u 14. do propasti u 19. stoljeću. Autor je te serije Božidar Domagoj Burić.
3. Istraži ima li mjesto u kojem živiš ulicu, trg, šetalište, poljanu i sl. posvećenu Ivanu Gunduliću.
4. Esejski obradi Gundulićevu pastoralu *Dubravka*. Pritom će ti pomoci sljedeći izvori:
 - Batušić, Nikola, 1991. Elementi scenske fantastike u dubrovačkoj drami 17. st. U: *Hrvatski književni barok*, ur. Dunja Faševac, Zagreb: Zavod za znanost o književnosti.
 - Frangeš, Ivo, 1987. *Povijest hrvatske književnosti*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, Ljubljana: Cankarjeva založba.
 - Franičević, Marin – Švelec, Franjo – Bogišić, Rafo, 1974. *Povijest hrvatske književnosti*, knjiga 3. Zagreb: Mladost.
 - Gundulić, Ivan, 1996. *Dubravka*, predgovor Lahorka Plejić. Zagreb: SysPrint.

- Jelčić, Dubravko, 1997. *Povijest hrvatske književnosti*. Zagreb: Naklada Pavičić.
 - Kombol, Mihovil, 1945. *Povijest hrvatske književnosti do preporoda*. Zagreb: Matica hrvatska.
 - Pavličić, Pavao, 1979. Kojem književnom žanru pripada Gundulićeva Dubravka. U: *Rasprave o hrvatskoj baroknoj književnosti*. Split: Čakavski sabor.
 - Pavličić, Pavao, 1995. *Barokni stih u Dubrovniku*. Dubrovnik: Matica hrvatska, ograna Dubrovnik.
 - Pavličić, Pavao, 2000. *Hrvatski dramski stih*. Split: Književni krug.
 - Prosperov Novak, Slobodan, 2004. *Povijest hrvatske književnosti*, svezak I. Split: Marjan tisak.
 - Rafolt, Leo, 2007. *Melpomenine maske: fenomenologija žanra tragedije u dubrovačkom ranonovovjekovlju*. Zagreb: Disput.
5. Poslušaj izvedbu *Himne slobodi* na poveznici:
<https://www.youtube.com/watch?v=83ztZBSIJWs>
6. Razgovaraj s drugima u razredu o glasu koji smatraš najprikladnijim za interpretaciju Gundulićevih stihova na početku izvedbe. Zamisli stihove u kojem drugom uglazbljenju. Načinite npr. *hip-hop* ili *rap* verziju.
7. Posudi i pročitaj Gundulićevu pastoralu *Dubravka* kao zvučnu knjigu (22533-37k) ili kao knjigu na brajici (6154-55) u Hrvatskoj knjižnici za slikepe (<http://www.hkzasl.hr>). Na portalu e-Lektire možeš preuzeti Word datoteku *Dubravke* posebno priлагodjenu čitanju na brailleovoj bilježnici.

8. Ako te u čitanju Gunduićeve *Dubravke* obeshrabruje arhaičan jezik i pisanje u stihovima, ne brini se – Hrvoje Hitrec ukratko je prepričao tu pastoralu i objavio je u *Pričama iz hrvatske starine* (17. i 18. stoljeće). Potraži tu knjigu u najbližoj knjižnici, objavila ju je izdavačka kuća AGM u Zagrebu 2003. godine. Nalaziš li zanimljivima takve prerade djela iz starije hrvatske književnosti, potraži od istog autora – Hrvoja Hitreca – i *Priče iz Držića* te *Najljepše priče hrvatske renesanse*.

Rječnik

bat – batina

biglisati – pjevati

bijes – obijest

bio – bijeli

bioci – bjelanjci (od jaja)

bitje – stanje; biće

bjaka – bjelilo

bo – jer

brače – vok. od *bratac*; kao uzrečica koristi se i za ženske osobe

brandusa (tal.) – pramen; trak

brečad – paščad

brijeme – vrijeme

brštan – bršljan

buklija (novogrč.) – čutura, vrč, pehar

busak – grm

celov – cjelov, poljubac

cić, cića, cijeć, cijeća – zbog, radi

cklo – staklo

ctiti – cvjetati

čas – čast

čersa (lat. *cerussa*) – bjelilo, pomada

česa – čega

čim – pošto, dok, kada

činjen'je – čin (u drami); djelo

čis – čist

čitati – častiti; poštivati

čuti – osjetiti, osjećati (pored običnog značenja); **čuti se** – osjećati se

ćudina – čud

da – ali, nego; da

da' – daj

daj – bar (pored uobičajenog značenja)

daleče – daleko

daž – dažd, kiša

dedeliti – blebetati

di – gdje

dilo – djelo

dme – puše (od gl. *dumati*)

dobit – pobjeda

dobiti (prep. *dobudem*) – pobijediti

Dolerija – v. *Hoja*

domaća – supruga, žena

dospjeti – dovršiti, završiti

družiti (se) – združiti (se), povezati, spojiti

držan – dužan

dubje – hrastovi; stabla, šuma

dubrava – šuma

dvaš – dvaput

dvoran – uslužan

dzora – zora

er – jer

glunac, glumac – zabavljač, svirač; glumac

godište – godina

goran – stanovnik gore, pastir

grabša – grabež

grem, gre – v. *gresti*

gresti (prep. *grem*) – ići

groznik – grozd

hajati – mariti

harba (tur.) – koplje, helebara

hitros(t) – lukavstvo, vještina

hlepiti, hlipiti – željeti, čeznuti, težiti

hoć' – hoćeš

Hoja, Lero, Dolerije – božanstva iz stare (pra)slavenske mitologije, često se spominju u narodnom pjesništvu u zakletvama, zazivima i sl.

hrlo – brzo

htjej – imperativ od gl. *htjeti*, ushtjedni

ijed – otrov

iman'je – blago, stoka (pored običnog značenja)

istin – istinit, pravi

istino – istinito

istoč – istok

ištom – tek

iti – ići

izbran – odabran, izabran

izeti – uzeti; izvaditi, izvući; **izeti se** – oslobođiti se

iziti – izići

izješa – izjelica

jalovica – mlada krava što još nije bila steona

jeda – eda, da li, zar

jedzero – jezero

jej – sova, jejina

jes – jest

jestojska – hrana

kâ – koja

kajpa (lat.) – krletka, kavez, koš

kako – kao

kami – kamen

kapun (tal. *cappone*) – kopun, uškopljeni pijetao

kar – karanje, kazna; svađa

kartati (tal.) – mazati, žbukati

kî – koji

kijem – kim

klačiti (lat.) – bijeliti, krečiti, žbukati (usp. *klak*)

kladenac – izvor; zdenac, bunar

klak (lat.) – bjelilo, vapno, žbuka

klikovati – zvati, pozivati, dozivati

kô – kal, blato

kô – koje; kako, ako, kad, pošto

kobiti – slutiti, zazivati (zlo, zlu kob)

kolikrat – koliko puta

kon – kod

kos – kost

krepos – snaga, moć; vrlina, krepost

kriješa – trešnja

kripos – snaga, moć; vrlina, krepost

kroz (što) – zbog (čega)

ktiti – htjeti

kuf – labud

kugač – kuhar

kukuljava – vrsta ptice ševe

kupjenica – dem. od *kupjena*, kupina

kus – komad, zalogaj

lačan – gladan

lada – žena, supruga

lasno – lako

las(t) – uživanje

laziti – šuljati se, puzati

Lero – v. *Hoja*

lipos – ljepota

lir (grč.) – ljiljan

lis – list

lito – ljeto; godina

ljepos – ljepota

Ljubav – bog ljubavi, Amor, Eros

ljubi – draga; žena, supruga

ljubovnik – onaj koji ljubi; ljubavnik, zaručnik; muž, suprug

ljuven – ljubavni

ljuvezan – ljubav

ma – ali
mâ – moja
mast – boja
mastiti – bojati
mê – moje
mita – mito, nagrada
mješnica – mijeh s dvije svirale
moguć – moćan
môj – mojoj
môm – mojom
mû – moju
mučati – šutjeti
muka (tal.) – brašno
murva – dud

nahoditi se – nalaziti se
najpretlji – najdeblji
naprava – ukras
napravljati se – dotjerivati se
narečen – obećan
neć' – nećeš
neharan – nezahvalan
nepokoj – nemir
nepomstvo – nebriga
nepristav – neprestano, bez prestanka
nesličan – neprikladan, nepriličan
nesvijes – ludost
nî – nije

nje – njih; njezin

obeseliti – razveseliti
obran – odabran, izabran
obrati – izabrati, odabratи
obratiti – okrenuti; prevrnuti, baciti;
obratiti se – pretvoriti se
obstrijeti se – ograditi se
odhoditi – odlaziti
odi – ovdje
odijeliti se – rastati se
odzgori – odozgo
ohajati se – ostaviti se, okaniti se

omraza – mržnja
ončas – odmah
općen – zajednički, opći; uobičajen
oprhao – opaljen, osušen
osnovati – naviti pređu (kod tkanja)
ozir – obzir

Pan – antički bog šuma, pokrovitelj stada i pastira
pasti se – napasati
paziti – opaziti, vidjeti
pečôna – pečalna, tužna, žalosna
pengati (lat.) – slikati, bojati, kititi
pića – hrana
pitje – piće
pivo – piće
plah – silovit, strašan
plijeno – plijen
pljeziti – puziti, plaziti; penjati se
poguba – pogibelj, opasnost
pohuljen – poharan, pogrđen
pojati – pjevati
pokli – poštto
pokoj – mir
pokojan – miran
pomiljati – pomaljati se, pojavljavati se
pomnja – pažnja, briga
pospjeh – brzina, žurba; **na pospjeh** – brzo, žurno
potežati se – smucati se
potište – potisne
predati – bojati se
prežiti – vrebati
prhala – vrpce
prî – prije
pribjen – prebijen
pridobiti (prep. **pridobudem**) – pobijediti
prignutje – naklonost
prijazan – ljubaznost, prijateljstvo, ljubav
prilika – lik, slika, izgled; **biti prilika** –

biti nalik, biti sličan
primalitje – proljeće
privar – prijevara, obmana
procavtiti – procvjetati
proz – kroz
put – tijelo (pored drugih značenja)
puziv – kolebljiv

raspinati – razapeti
razbluda – nježnost, maženje; uživanje, naslada
razdijeljen – odvojen
razdion – odijeljen, razdijeljen
razgojiti – razdebljati, razjačati, uvećati
razlik – različit
razlog – razum, razbor; razlog; pravo
razložiti – umovati, razlozima dokazivati
rijeti – reći
rijez – obrezivanje (loze)
rud – kovrčav
rudež – kovrča
rug – ruglo
rvati – oboriti, rušiti

sabljude – v. ***sabljusti***
sabljusti (prez. ***sabljudem***) – sačuvati, zaštiti, obraniti
samohoć – samovoljan
saviše – suviše
scijeniti – misliti, smatrati, držati
segaj – ovoga, toga
sej – ove, te
shraniti – sačuvati
sičijati (prez. ***sičijem***) – izjedati, sušiti
sivati – sijevati, sjajiti
sjever – sjeverni vjetar
skazan'je – prizor (u drami)
skrovno – kradom, potajice
skup – škrt, lakom
slavic – slavuj
smeća – smutnja, nemir

smetati – unositi nemir
smeten – smućen, nemiran
spila – spilja
spomena – uspomena
spovijedati – pripovijedati, pričati
spravan – spreman
spravlјati (se) – spremati (se)
spražiti – spržiti
srtiti – nasrtati
staglić – češljugar
stan'je – stan, boravište
stavlјati se – zapažati, vidjeti; misliti
stinuti se – slediti se
stoklasa – ječam; vrsta trave, žuk
strana – kraj, zemlja, država
stravljen – začaran, očaran
strukva – vrsta; rod, pleme
stučiti se – spojiti se, sastaviti se
stup – korak, hod; kip
stupaj – korak
sved – uvijek, neprestano, stalno
svetilište – žrtva
sviditi se – osvijestiti se, doći k sebi
svijem – sasvim
svim, svime – sasvim
svititi – svijetliti
svjet – savjet
svjetlji – svjetlji
svudira, svudire – svugdje

šesteriti – brbljati
šoja – sova, čuk

tač – tako
tamaša (tal.) – šala, podsmjeh, poruga
tanačac – ples
taš(t) – tašt, isprazan; uzaludan; bezvrijedan, ništavan
teći – trčati
teg – rad, obrađivanje zemlje
tej – te
težiti – raditi, obrađivati zemlju

tî – taj
tijek – trk
tijem – tim; stoga, zato
tim – tim; stoga, zato
tiriti – tjerati, vršiti
tlačiti – gaziti
toli – toliko
trajati – provoditi, živjeti
trator – tratinčica, krasuljak
traviti – očarati, opčiniti
trg – trgovina
trijebi je – potrebno je
trud – muka, napor
tva – tvoja
tve – tvoje
tvu – tvoju

udilje – dalje; smjesta, odmah
ujedno – zajedno
umrli – smrtni
ureda – odmah, brzo
ures – ukras
ušto – dok
utješati – utješiti, tješiti
uvadica – navada, običaj
uziti – uzići, popeti se
uzlotriti se – izopačiti se, postati lotar (lupež)
uzmnažati – umnažati, povećavati, pojačavati

vaj – jad, nesreća; uzvik: jao!
vapiti – dozivati, zazivati upomoć
variti – kuhati
vas – sav
vazdakrat – uvijek

vazeti – uzeti
veće – više
vedaš – star
veska (tal. *vischio*) – ljepilo za ptice; zamka
viđ – vidi
vik, viku – uvijek; uz negaciju: nikad
vil – vila, draga
vir – izvor
vlas – vlast; moć
vrći – baciti
vrh, vrhu – nad, iznad, povrh, ponad
vrl, vrli – zao
vrz', vrzi – baci, odbaci (v. **vrći**)

zabiti – zaboraviti
zabušti – zaglušiti
začinati – pjevati
zaći – zalutati
zaklad – zalog
zaman – uzalud
zasve – premda, iako
zašto – jer
zatjecati se – natjecati se
zavrći (prez. **zavrzem**) – odbaciti
zavrze – v. **zavrći**
zdirati – razdirati, trgati
zenuti – prolistati, klijati, zelenjeti se
zlamen'je – znak
zločestvo – zloča
zrak – zraka; pogled
zučati – zvučati, svirati

žlje – zlo
žuber – pjev (ptica)
žuberiti – pjevati (o pticama)

Impresum

Naručitelj:

Hrvatska akademска i istraživačka mreža – CARNET
Josipa Marohnića 5, 10000 Zagreb
tel.: +385 1 6661 500
www.carnet.hr

Nakladnik:

Bulaja naklada d.o.o
Radnički dol 8, 10000 Zagreb
tel/fax: +385 1 4822 154
info@bulaja.com
www.bulaja.com

Urednik: Zvonimir Bulaja

Oblikovanje: Luka Duplančić, Zvonimir Bulaja

Na naslovnici: portret Ivana Gundulića nepoznatog suvremenog autora (1633.)

Bilješka o autoru i djelu: dr. sc. Jelena Vignjević

Metodička obrada: dr. sc. Jelena Vignjević

Komentari i rječnik: Zvonimir Bulaja

Tehnička realizacija: Bulaja naklada d.o.o.

Za nakladnika: Zvonimir Bulaja

Pri pripremi ove elektroničke knjige uložen je maksimalni mogući trud i pažnja, te su svi uključeni materijali pažljivo kontrolirani, korigirani i testirani. Međutim, Bulaja naklada d.o.o., CARNET i autori ne mogu biti odgovorni za bilo kakve štete, izravne i neizravne, prouzročene upotrebom ove elektroničke knjige, odnosno pogreškama u tekstovima (nekompletни, netočni ili oštećeni podaci, greške pri unosu i slično).

Gundulićeva djela su u javnoj domeni.

ISBN: 978-953-328-440-8

Zagreb, 2018.